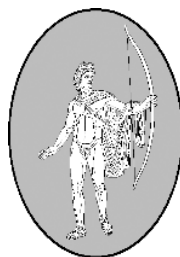

Biblioteca Municipală
B.P. HASDEU

Filiala de Arte „Tudor Arghezi”

Institutul Patrimoniului Cultural

SIMPOZIONUL NAȚIONAL DE STUDII CULTURALE

Ediția I

dedicat zilelor europene ale patrimoniului cultural

Chișinău, 26 septembrie 2019

Comitetul de organizare: dr. hab. Victor GHILAȘ – copreședinte, Anastasia MOLDOVANU – copreședinte, dr. Lidia KULIKOVSKI, Tatiana COȘERI, dr. Adrian DOLGHI, dr. Natalia GRĂDINARU, dr. Violeta TIPA.

Comitetul științific: dr. hab. Victor GHILAȘ – copreședinte, dr. Mariana HARJEVSCHI – copreședinte, dr. Adrian DOLGHI, dr. Natalia GRĂDINARU, dr. Lidia KULIKOVSKI, Ivan PILCHIN.

Simpozionul național de studii culturale : dedicat zilelor europene ale patrimoniului cultural, Ediția 1, Chișinău, 26 septembrie 2019 / com. ști.: Victor Ghilaș, Mariana Harjevschi (copreședinți) ; com. org.: Victor Ghilaș, Anastasia Moldovanu (copreședinți) [et al.]. – Chișinău : Biblioteca Municipală "B. P. Hasdeu", 2019 (Tipogr. "Primex-Com"). – 68 p.

Antetit.: Bibl. Mun. B. P. Hasdeu, Filiala de Arte "Tudor Arghezi", Inst. Patrimoniului Cultural. – Texte : lb. rom., rusă. – 60 ex.

ISBN 978-9975-3358-0-5.

008+7/9(082)=135.1=161.1

S 58

PROGRAMUL SIMPOZIONULUI

Joi, 26 septembrie 2019

9.00- 9.30

Înregistrarea participanților
Sala Mare a Bibliotecii de Arte „Tudor Arghezi”,
str. Grădinilor nr. 21

9.30 – 12.00

ȘEDINȚA PLENARĂ

Moderatori: Anastasia MOLDOVANU, dr. Adrian DOLGHI

Mesaje de salut:

Dr. Mariana HARJEVSCHI, director general al Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”

Dr. Adrian DOLGHI, director adjunct pentru activitatea științifică al Institutului Patrimoniului Cultural

Comunicări:

Biblioteca de Arte „Tudor Arghezi” – valorificator activ al patrimoniului cultural

Anastasia MOLDOVANU, Biblioteca de Arte „Tudor Arghezi”

Doina, de la ancestralitate la convergență și consemnare în Lista Reprezentativă a Patrimoniului Cultural Intangibil al Umanității

Dr. hab. Victor GHILAȘ, Institutul Patrimoniului Cultural

Imaginile Chișinăului în literatura străinilor la începutul secolului al XX-lea

Dr. hab. Aliona GRATI, Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”

Deficiențe ale revalorificării patrimoniului cultural tradițional

Raisa OSADCI, Institutul Patrimoniului Cultural

12.00 – 12.30
Pauză de cafea

**Microrecital vocal-instrumental din creațiile patrimoniului
românesc**

Interpreți: prof. univ. Aurelia SIMION, Universitatea Națională de
Arte „George Enescu”, Iași, România;
Soprana Eliza-Paraschiva Irina SOLOMON, Iași, România

12.30 – 17.00
Desfășurarea lucrărilor pe secțiuni

SECȚIUNEA I. STUDIUL ARTELOR ȘI CULTUROLOGIE

Sala Mare (et. II), Biblioteca de Arte „Tudor Arghezi”
Moderatori: dr. hab. Victor GHILAȘ, Vitalie RĂILEANU

Teatrul lui Ion Druță în cercetările actuale

Dr. Ana GHILAȘ, Institutul Patrimoniului Cultural

Театр как феномен художественной культуры Кишинева

Dr. Эльфрида КОРОЛЕВА, Институт Культурного Наследия

**Filmul documentar din perspectiva valorificării și salvărdării
patrimoniului cultural-artistic**

Dr. Dumitru OLĂRESCU, Institutul Patrimoniului Cultural

**Piesele lui Constantin Cheianu pe scenele teatrelor naționale și
internaționale la intersecția dintre secole**

Dorina KHALIL-BUTUCIOC, Asociația Internațională a Criticilor
de Teatru, Germania

Jurnalul literar (inedit) al scriitorului Nicolae Esinencu

Vitalie RĂILEANU; Lucia BUNESCU, IP LT „Petru Rareș”, orașul
Soroca

Teatrul-studio „Guguța” – o experiență underground

Dr. Violeta TIPA, Institutul Patrimoniului Cultural

Cineastul Emil Loteanu – promotor al memoriei culturale

Dr. hab. Ana-Maria PLĂMĂDEALĂ, Institutul Patrimoniului Cultural

Abordări inovative în promovarea patrimoniului local

Taisia FOIU, șef, Secția „Memoria Chișinăului”, Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”

14.30 – 15.00

Pauză de cafea

**Contribuția Centrului Academic Internațional Eminescu la
constituirea și valorificarea patrimoniului cultural**

Elena DABIJA, Centrul Academic Internațional Eminescu

**Ioan Vizitiu și destinul Atelierului de instrumente muzicale al
Ministerului Culturii**

Dr. Vasile CHISELIȚĂ, Institutul Patrimoniului Cultural

Hora satului: tradiție și inovație / mutații cultural-politice

Dr. Ludmila ȘIMANSCHI, Institutul de Filologie Română „B.P. Hasdeu”

Forme teatrale ale dansului HORA în Republica Moldova

Svetlana TALPĂ, Institutul Patrimoniului Cultural

Fenomenul horal în localitățile din Valea Prutului de Jos

Dr. Mariana COCIERU, Institutul de Filologie Română „Bogdan Petriceicu-Hasdeu”

**Biblioteca evreiască „Ițic Mangher” – unul din focarele renașterii
naționale**

Stela MORARU, IP LT „Natalia Gheorghiu”

Patrimoniul de artă și muzică contemporană: arhivare și conservare

Dr. Valeria BARBAS, Institutul Patrimoniului Cultural

Fenomenul Goethe în patrimoniul muzical european

Dr. Tatiana BATÎR, Universitatea de Stat din Taraclia

Teatrul lui D. Matcovschi în context sociocultural

Mariana JARDAN, Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice

SECȚIUNEA II: ARTE VIZUALE ȘI ARHITECTURĂ

Sala muzicală (et. II), Biblioteca de Arte „Tudor Arghezi”

Moderatori: m. cor., dr. hab. Mariana ȘLAPAC, dr. Vitalie MALCOCI

Narațiune și simbol în abordările plastice ale baladei „Miorița”

Dr. Victoria ROCACIUC, Institutul Patrimoniului Cultural

Tapiseria din colecția Muzeului Național de Artă al Moldovei

Dr. Natalia PROCOP, Institutul Patrimoniului Cultural

Гармонизация Универсума мифологическим сознанием в нарративе Ады Зевиной

Др. хаб. Жозефина КУШНИР, Институт культурного наследия

Cetatea Soroca în contextul evoluției arhitecturii militare est-carpatică și a Europei din secolele XIII-XVI

Vitalie IAȚIUUK, m. cor., dr. hab. Mariana ȘLAPAC, Institutul Patrimoniului Cultural

Un necunoscut proiect al lui Șciusev de refacere a Chișinăului

Natalia IURCENCO, Institutul Patrimoniului Cultural

Creația arhitecților Francesco Boffa și Ippolit van-der-Schkruf în Basarabia în prima jumătate a secolului al XIX-lea (Cu ocazia

celei de a 160-a aniversare de la ridicarea monumentului în memoria Bătăliei de la Cahul)

Dr. Alla CEASTINA, Institutul Patrimoniului Cultural

Lăcașurile monahale – dimensiune a patrimoniului cultural material al Republicii Moldova

Dr. Ion Valer XENOFONTOV, Biblioteca Științifică (Institut) „Andrei Lupan”; dr. Lidia PRISAC, Institutul Patrimoniului Cultural

Mijloace de organizare a spațiului scenic din anii '80 ai sec. XX în arta teatral-decorativă din Moldova

Dr. Vitalie MALCOCI, Institutul Patrimoniului Cultural

Sălile de degustare ale Combinatului de vinuri Cricova – spații arhitecturale cu caracter narativ

Aurelia TRIFAN, Institutul Patrimoniului Cultural

SECȚIUNEA III: PATRIMONIUL ARHEOLOGIC

Sala de lectură (et. I), Biblioteca de Arte „Tudor Arghezi”
Moderatori: dr. Alexandru LEVINSCHI, dr. Nicolae TELNOV

Plastica antropomorfă din siturile eneolitice de la Cărbuna

Sergiu BODEAN, Institutul Patrimoniului Cultural

Așezarea eneolitică târzie Brînzeni III-Țiganca pe harta Europei Preistorice

Sergei HEGHEA, Institutul Patrimoniului Cultural

Structuri din epoca bronzului atestate în așezarea cu mai multe nivele de locuire Trinca „Izvorul lui Luca”

Dr. hab. Oleg LEVIȚKI, Institutul Patrimoniului Cultural

Ceramica lucrată cu mâna din necropola de tip Sântana de Mureș-Černjachov de la Dănceni

Igor DIMOV, Agenția Națională Arheologică

**Descoperiri din sec. VIII-IX în situl arheologic Sagaidac IV
(r-nul Cimișlia)**

Dr. Vlad VORNIC, Agenția Națională Arheologică

**Despre monumentele nomazilor din sec. IX d. Hr. din Moldova
și atribuirea lor etnoculturală**

Dr. Nicolae TELNOV, Institutul Patrimoniului Cultural

**14.30 – 15.00
Pauză de cafea**

**Vase de piatră descoperite în situl medieval de la Costești-Gârlea
(r-nul Ialoveni)**

Dr. Vlad VORNIC; dr. Ludmila BACUMENCO-PÎRNĂU, Institutul Patrimoniului Cultural

**Погребальные памятники Пруто-Днестровского региона
эпохи Золотой Орды**

Виталий ЖЕЛЕЗНЫЙ, Институт Культурного Наследия

În căutarea „locului lui Oțel” de la 1436 – cercetări arheologice

Dr. Alexandru LEVINSCHI, Institutul Patrimoniului Cultural; dr. Manole BRIHUNEȚ, Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală

**Valorificarea patrimoniului eneolitic din microzona Horodca
Mică, raionul Hâncești**

Galina BODAREU, Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău

**Существование балканской рунической письменности. Миф
или реальность**

Сергей КУРЧАТОВ, Институт Культурного Наследия

SECȚIUNEA IV: PATRIMONIUL ETNOLOGIC

Biblioteca de Arte „Tudor Arghezi”

Moderatori: dr. Natalia GRĂDINARU, dr. Ion DUMINICĂ

Этнокультурный плюрализм в полиэтничном государстве – основа демократии и стабильности его существования

Др. хаб. Елизавета КВИЛИНKOBA, Институт Культурного Наследия

Argumentarea „etnografică” a demersului de modificare a hotarelor RSSM (1946)

Dr. Adrian DOLGHI, Institutul Patrimoniului Cultural

Patrimoniul istoric și etnocultural în lumina strategiilor de dezvoltare a culturii naționale și educației artistice din Republica Moldova

Drd. Iuliana BABIN, Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău

Medicina populară ca element de patrimoniu

Dr. Natalia GRĂDINARU, Institutul Patrimoniului Cultural

Semnificații ale imaginii „mâinii” în cultura tradițională

Dr. Ludmila MOISEI, Institutul Patrimoniului Cultural

Spiritul sărbătorilor pascale în timpuri vitrege. O lectură etnografică a memoriilor copiilor basarabeni deportați în perioada 1940-1941, 1944-1953

Dr. Ludmila D. COJOCARU, Institutul Patrimoniului Cultural

Рождественско-новогодние обходы в традиционной культуре украинцев Республики Молдова

Dr. Екатерина КОЖУХАРЬ, Институт Культурного Наследия

Церкви св. Георгия, св. Троицы и св. Духа и молдавские ойконимы с формантом – ча

Алексей А. РОМАНЧУК, Институт Культурного Наследия

Cunoștințe ale poporului român referitoare la cireș

Dr. Nicolae DUDNICENCO, Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală

14.30 – 15.00
Pauză de cafea

Влияние молдавской традиции на эволюцию гагаузских ритуальных хлебных изделий

Dr. Евдокия СОРОЧЯНУ, Институт Культурного Наследия

Atributiva casnică reflectată în conștiința etnică a purtătorilor de folclor rus din Republica Moldova, și simbolurile legate de viața de zi cu zi

Dr. Tatiana ZAICOVSCHI, Institutul Patrimoniului Cultural

Феномен локальной идентичности в Республике Молдова: этнокультурные особенности

Dr. Нина ИВАНОВА, Институт Культурного Наследия

К вопросу о появлении цыганской ментальности в цыганской сказке

Dr. Светлана ПРОКОП, Институт Культурного Наследия

Источниковая база исследования одежды украинцев севера Молдовы

Dr. Виктор КОЖУХАРЬ, Институт Культурного Наследия

Promovarea folclorului muzical românesc de către țiganii lăutari: ”...căci țiganii de aici trăiesc cu muzica, iubesc cu muzica, se ceartă și se împacă cu muzica, și tot cu muzica mor

Dr. Ion DUMINICĂ, Institutul Patrimoniului Cultural

Представления гагаузов о своих предках: научный дискурс и конструирование этногенетических мифов

Dr. Диана НИКОГЛО, Институт Культурного Наследия

Obiceiurile de familie ca parte a patrimoniului cultural
Carolina COTOMAN, Institutul Patrimoniului Cultural

PATRIMONIUL ISTORIC ȘI ETNOCULTURAL ÎN LUMINA STRATEGIILOR DE DEZVOLTARE A CULTURII NAȚIONALE ȘI EDUCAȚIEI ARTISTICE DIN REPUBLICA MOLDOVA

Drd. Iuliana BABIN,
Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău

Problema conservării patrimoniului etnocultural a devenit foarte actuală în contextul integrării europene și multiculturalismului. Tradițiile folclorice, sărbătorile calendaristice, covorul național și ornamentul – toate acestea constituie un fond profund de cultură națională, care a îmbogățit esențial cursul vieții cotidiene (conform L. Moisei). Atât în Ucraina, cât și în Republica Moldova, tradițiile populare și obiceiurile de iarnă au fost unul din principalele subiecte de cercetare ale savanților pe parcursul sec. XIX-XXI. La etapa contemporană mai mulți cercetători științifici din cele trei țări (Republica Moldova, România și Ucraina) se ocupă de analiza acestor *fenomene culturale* (N. Vinogradov, O. Voropai, O. Harcișin, G. Cojoleanco, A. Moisei, V. Berezovska, I. Mironenco, A. Belețchii, N. Băieșu, V. Buzilă, E. Cojuhari și V. Cojuhari, I. Filip, L. Moisei, L. Gavrilă, I. Popovici, V. Zelenciuc, E. Postolachi, A. Simac, Z. Șofranschi, V. Ursu). Promovarea patrimoniului cultural se regăsește printre obiectivele Strategiilor naționale – *Educația-2020, Cultura-2020*; programului de stat *Valorificarea potențialului culturii tradiționale în dezvoltarea Republicii Moldova* (V. Ghilaș, A. Dolghi, IPC). A doua perspectivă a cercetării prezintă activitatea profesională a UAP din Republica Moldova; valențele valorice ale educației artistice din cadrul AMTAP și UPS „Ion Creangă”. O altă „axă valorică a timpului” prezintă *ghizii noștri* – meșteri populari (după V. Buzilă, I. Răileanu). Ei au în custodie un domeniu al culturii tradiționale ce ține de memoria etnoartistică a comunităților rurale (N. Olărescu, O. Coșeli, A. Sclifos, A. Stoica și S. Stoica, Z. Triboi și A. Triboi, E. Popescu, A. Popescu, E. Bondarenco).

PATRIMONIUL DE ARTĂ ȘI MUZICĂ CONTEMPORANĂ: ARHIVARE ȘI CONSERVARE

*Dr. Valeria BARBAS,
Institutul Patrimoniului Cultural*

Sfera creației profesioniste artistice și muzicale din Republica Moldova întâmpină o serie de dificultăți caracteristice unei perioade de tranziție socioeconomică, politică, de schimbare a mentalității, mutații ce au repercutat și în arealul cultural-muzical, înscriind în zona acută a impedimentelor evoluției artelor contemporane problematica patrimoniului de artă și muzică contemporană pe palierele de arhivare și conservare.

Este important de menționat că patrimoniul artistic, cultural al unei țări ține nu doar de trecutul îndepărtat, precum pare a fi perceput de structurile academice și cele guvernamentale, ci și trecutul imediat, artele prezentului. Nu întâmplător în unele țări europene în strategia culturală elaborată – dezvoltarea și arhivarea artelor contemporane – este printre prioritățile generale drept investiție în viitor.

În condițiile actuale ale contextului autohton (anul 2019, secolul XXI!) constatăm, că lipsesc: un spațiu, atât fizic, cât și virtual, de stocare a datelor privind arta / muzica contemporană din Republica Moldova; un index cu datele biobibliografice ale artiștilor, curatorilor, muzicienilor ș.a.; o bibliotecă de partituri de muzică contemporană și o mediatecă ce ar conține înregistrări audio / video ale creațiilor de artă contemporană. Un impact considerabil în propagarea creației de muzică nouă moldovenească l-ar avea arhivarea și conservarea datelor ce vizează Festivalul Internațional *Zilele Muzicii Noi*, dar și a altor manifestări sound / multimedia. Considerăm că este oportună crearea unui Muzeu de Artă Contemporană în Republica Moldova și a unui Centru de documentare și informare privind arta contemporană și muzica nouă din Republica Moldova. Problematika respectivă relevă un proces lapidar de edificare continuă a constructului artelor contemporane în Republica Moldova, prin depășirea multiplelor bariere de înțelegere a însuși conceptului de patrimoniu, precum și cele de receptare, arhivare, promovare, art-management ș.a.

VALORIFICAREA PATRIMONIULUI ENEOLITIC DIN MICROZONA HORODCA MICĂ, RAIONUL HÂNCEȘTI

*Galina BODAREU,
lector universitar,*

Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău

Teritoriul Republicii Moldova, prin prezența bogată a monumentelor culturii materiale și spirituale descoperite, prezintă un interes istorico-arheologic sporit. În milenii IV-III î.Hr. spațiul pruto-nistrean a fost o regiune de interferență culturală Cucuteni-Tripolie. Studiarea arheologică a acestei zone a permis identificarea aici a unui mare număr de așezări eneolitice.

Primele lucrări sistematice din microzonă au fost inițiate în anul 2005, cu participarea studenților UPS „Ion Creangă” la cercetarea așezării Horodca X de lângă satul Ulmu, raionul Ialoveni, unde au fost descoperite rămășițe de locuințe cu unele amenajări interioare. Pe parcursul anilor 2007-2012 lucrările s-au desfășurat în așezarea pluristratigrafică Horodca Mare de pe promontoriul „La Cetate”, în apropiere de satul Horodca Nouă, raionul Hâncești. Cercetările desfășurate în această stațiune au atestat descoperiri semnificative: așchii, lame, gratoare, vârfuri de săgeți, nuclee din silex, pietre prelucrate, fragmente de statuete antropomorfe feminine și masculine. Ele demonstrează continuitatea tradițiilor locale din această zonă.

Învățământul istoric devine o prioritate majoră în politica educațională contemporană. Direcțiile cognitive transdisciplinare condiționează un interes permanent pentru valorile istorice timpurii, iar valorificarea patrimoniului cultural constituie o condiție fundamentală în formarea inițială a cadrelor didactice în domeniul disciplinelor istorice. Încadrarea studenților în procesul de cercetare științifică asigură formarea competențelor profesionale și valorificarea trecutului eneolitic.

CREAȚIA ARHITECȚILOR FRANCESCO BOFFA ȘI IPPOLIT
VAN-DER- SCHKRUF ÎN BASARABIA
ÎN PRIMA JUMĂTATE A SECOLULUI AL XIX-LEA
(Cu ocazia aniversării a 160-a de la ridicarea monumentului
în memoria Bătăliei de la Cahul)

*Dr. Alla CEASTINA,
Institutul Patrimoniului Cultural*

Creația talentaților arhitecți din prima jumătate a secolului al XIX-lea Francesco Boffa și Ippolit van-der- Schkruf este cunoscută și în Basarabia.

Arhitectul de origine elvețiană Francesco Carlo Boffa (Франс / Франческо Карлович Боффо) și-a dedicat 40 de ani de activitate creativă orașului Odesa. El este autorul unor proiecte de palate rafinate, vile, scări uriașe, case de raport cu apartamente pentru cercurile aristocratice din această urbe. Din 1836 și până la pensionarea sa în 1856, acest arhitect a fost oficial angajatul Cancelariei Guvernatorului General al Novorossiei și Basarabiei. A lucrat în Polonia, Crimeea, la Taganrog, în Ucraina de Vest. În Basarabia a participat la construcția castelului închisorii din Chișinău, la elaborarea hărții orașului Ackerman.

Cel de-al doilea arhitect, Ippolit van-der-Schkruf (Ипполит Андреевич Фон дер Шкруф), de origine olandeză, în anii 1839-1840 a activat la Camenița (Kameneț-Podolski), iar în 1844-1850 se afla la Ismail, funcționând în calitate de intendent al clădirilor de stat (смотритель казенных построек).

Acești doi arhitecți au devenit autorii celebrului Monument comemorativ al Bătăliei de la Cahul, care a fost construit în anul 1849 în apropierea satului Vulcănești. În 1844, Francesco Boffa a pregătit proiectul și devizul de cheltuieli pentru acest monument, iar Ippolit van-der- Schkruf s-a angajat în construcția sa. Monumentul, reprezentând o coloană triumfală al ordinului grecesc, a fost ridicat în amintirea evenimentelor asociate cu înfrângerea trupelor turcești în anul 1770 de armata generalului rus Piotr Rumeanțev pe râul Cahul și servește ca exemplu al manifestării stilului *Empire*, când arhitectura memorială era antrenată întru glorificarea și înveșnicirea fap-

telor militare. În 2019 se împlinesc 160 de ani de la ridicarea acestui monument, care este încă o podoabă a Republicii Moldova.

PLASTICA ANTROPOMORFĂ DIN SITURILE ENEOLITICE DE LA CĂRBUNA

*Sergiu BODEAN,
Institutul Patrimoniului Cultural*

Săpăturile arheologice recente, întreprinse în cele trei situri eneolitice din raza satului Cărbuna, raionul Ialoveni, s-au soldat și cu recuperarea a circa zece exemplare de plastică antropomorfă. Lotul cel mai reprezentativ provine din așezarea Cărbuna II cercetat pe o suprafață de circa 200 mp. Piesele se găseau atât în stratul de cultură, cât și în complexele adâncite investigate. Exemplarele descoperite au fost fragmentate în vechime, unele fiind arse secundar. În colecția de la Cărbuna II sunt prezente statuete antropomorfe de tipul *a*, *b* și *c* (după clasificarea elaborată de A. Pogoževa). La două piese mâinile stângi sunt redată schematic în relief, iar fața este marcată prin ciupituri sau printr-o proeminență simplă. În legătură cu statuetele antropomorfe este și un tron miniatural cu speteaza parțial ruptă în vechime, decorat cu incizii și împunsături. Ca și inventarul ceramic descoperit, plastica antropomorfă denotă poziția tardivă a acestui sit în cadrul a ceea ce definim astăzi drept faza Precucuteni III. Un număr mai mic de statuete antropomorfe de tipul *c* provine din sondajele realizate în siturile Cărbuna I și Cărbuna-Negrub. Ele au sânii marcați prin mici proeminențe, picioarele și pliurile adipoase fiind delimitate prin linii incizate. Prezența doar a unui tip de plastică este determinată evident de suprafața restrânsă cercetată. După cum este cunoscut din cercetările precedente de la Cărbuna I, realizate în anii '60 ai secolului trecut, provin și piese încadrate în tipul *a*. Plastica antropomorfă din așezările menționate are anumite similitudini cu cea din siturile de la sfârșitul fazei Precucuteni III și de la începutul fazei Cucuteni A.

IOAN VIZITIU ȘI DESTINUL ATELIERULUI DE INSTRUMENTE MUZICALE AL MINISTERULUI CULTURII

*Dr. Vasile CHISELIȚĂ,
Institutul Patrimoniului Cultural*

Viața și biografia profesională a muzicianului, meșterului, acordorului și constructorului de instrumente muzicale Ioan / Jan Vizitiu (1924-1995), chiar dacă reflectată sumar și ocazional în presa vremii, nu a constituit însă obiectul unor studii speciale ale etnomuzicologilor. Actor important al dezvoltării culturii naționale în perioada anilor 1960-1990, întemeietor și conducător al renumitei instituții de reabilitare, reactualizare și valorificare patrimonială a instrumentelor muzicale naționale și universale, cunoscută sub numele de „Combinat de producție al Ministerului Culturii” (1964-1993), autor al unor relevante publicații și elaborări metodice aplicate, aportul și rolul său creativ în domeniu merită și trebuie să fie recitit, reevaluat și repus în pagină, din perspectiva deschiderii epistemologice moderne.

Apelând la analiza surselor documentare de arhivă, a materialelor păstrate în custodia urmașilor din familie, sintetizând conținutul publicațiilor autorului, a articolelor de presă la temă, a interviurilor realizate cu unii muzicieni-instrumentiști ai vremii și cu colegii de breaslă în cadrul atelierului muzical, vom încerca să schițăm o imagine de ansamblu a vieții, biografiei de creație și realizărilor profesionale ale protagonistului, astfel încât să punem în valoare contribuția-i substanțială în procesul standardizării, instituționalizării, profesionalizării și academizării formelor de cultură populară națională în perioada sovietică post-stalinistă. Crearea, reconstrucția, standardizarea și producția la scară industrială a instrumentelor muzicale populare / folclorice a favorizat o dezvoltare explozivă a domeniului artistic și educațional de specialitate, creșterea numărului de orchestre populare profesioniste și amatoricești, secțiilor și catedrelor „populare”, interpreților-instrumentiști, a creatorilor, compozitorilor și aranjorilor „de muzică populară”, terenul fertil pentru afirmarea muzicii neo-tradiționale.

FENOMENUL HORAL ÎN LOCALITĂȚILE DIN VALEA PRUTULUI DE JOS

Dr. Mariana COCIERU,
Institutul de Filologie Română „Bogdan Petriceicu-Hasdeu”

Proiectul instituțional *Contextualizarea culturii tradiționale în contemporaneitate: Hora satului în spațiul geocultural al Republicii Moldova*, aplicat în cadrul programului de stat *Valorificarea potențialului culturii tradiționale în dezvoltarea Republicii Moldova*, a urmărit să identifice, consemneze, documenteze, cerceteze și să valorifice un obicei viabil în spațiul geocultural al Republicii Moldova, dar insuficient abordat în studiile de specialitate: *Hora satului*. Necesitatea reconsiderării culturii tradiționale în plină postmodernitate ne-a motivat să apelăm în investigația propusă la metodele antropologiei vizuale: interviul și observația directă – pasivă (observațională) sau participativă. În acest sens am recurs la implicarea unui sistem alternativ de documentare, interpretare și comunicare a realității umane prin utilizarea mijloacelor și echipamentelor tehnice vizuale (camera foto/video). Discursul vizual a facilitat studierea și interpretarea formelor și semnificațiilor sociale și magico-rituale (arhetipale) ale *Horei satului* în contextul actual al culturii populare din localitățile din valea Prutului de Jos, axându-ne, evident, și pe observarea și cercetarea modului și a factorilor sociali, culturali și simbolici care pun în valoare fenomenul horal, așa cum se regăsește el în manifestările colective calendaristice. În recente cercetări de teren s-a atras atenție asupra elementelor de rezistență ale *Horei satului* în fața regimului și urbanizării din perioada postbelică, consemnându-se mutația impusă a fenomenului în diverse petreceri țărănești în aer liber sau în interiorul căminelor culturale, denumite „hore”, „jocuri”, „baluri”, „dansuri” etc., organizate de responsabili de activități culturale sau de administrațiile teritoriale. Investigațiile au urmărit, de asemenea, studierea constituentelor coregrafice specifice fiecărei localități, precum și a obiceiurilor de socializare juvenilă, ca elemente inerente ale entității spirituale *Hora satului*, receptată ca un fenomen social instituționalizat supus unor norme de organizare cu o periodicitate relativă.

**SPIRITUL SĂRBĂTORILOR PASCALE ÎN TIMPURI
VITREGE. O LECTURĂ ETNOGRAFICĂ A MEMORIILOR
COPIILOR BASARABENI DEPORTAȚI
ÎN PERIOADA 1940-1941, 1944-1953**

*Conf. univ. dr. Ludmila D. COJOCARU,
Institutul Patrimoniului Cultural / Universitatea de Stat din
Moldova*

Comunicarea prezintă o lectură etnografică a memoriilor copiilor basarabeni deportați în regiunile de est ale URSS, în perioada 1940-1941 și 1944-1953, cu referință la practicarea ritualurilor și a credințelor din ciclul sărbătorilor pascale. Așa cum relevă mărturiile de istorie orală și fotografiile din patrimoniul familiei, legătura cu tradiția și credința în Dumnezeu au fost esențiale supraviețuirii lor în condițiile străiniei. Cinstirea obiceiurilor din preajma Sfințelor Paști a continuat să rămână parte din viața spirituală a familiilor de deportați, dincolo de lipsurile economice și politica violentă a statului sovietic; or, majoritatea supraviețuitorilor mărturisesc că nu au existat în viața lor sărbători mai triste decât cele petrecute departe de baștină. Documentarea și studierea acestei experiențe de viață, trăită la vârsta copilăriei sau a adolescenței, constituie o verigă importantă în cunoașterea formelor de rezistență și a transformărilor produse în tradiția sărbătorilor pascale, ca parte a patrimoniului cultural românesc. Cercetarea resurselor și strategiilor spirituale la care au apelat copiii „dușmanilor poporului” vine să contribuie la elucidarea mecanismelor de funcționare a tradiției și a sărbătorilor creștine în circumstanțele istorice dramatice ale regimului totalitar-comunist din RSS Moldovenească.

**OBICEIURILE DE FAMILIE CA PARTE
A PATRIMONIULUI CULTURAL**

*Carolina COTOMAN,
Institutul Patrimoniului Cultural*

Patrimoniul Cultural reprezintă ansamblul resurselor moștenite reprezentând o mărturie și o expresie a valorilor, credințelor, cunoș-

tințelor și tradițiilor aflate în continuă evoluție. În urma cercetărilor și studiilor efectuate, acestea axându-se pe cercetarea interacțiunilor sociale, comportamentelor și percepțiilor care se produc în cadrul grupurilor, comunităților.

Obiectivul general al cercetărilor de teren privind valorificarea patrimoniului etnografic este centrat pe: identificarea modalităților de intervenție specializată în vederea stopării procesului de distrugere ireversibilă a patrimoniului, demararea unor acțiuni de conservare, valorificare precum și pe identificarea și ajustarea soluțiilor de valorificare a elementelor de patrimoniu cu atenție pentru respectarea principiilor dezvoltării durabile, iar scopul fiind cunoașterea obiceiurilor și a tradițiilor specifice întregii comunități sătești, conturarea unui „peisaj etnografic specific“ pe care existența sau inexistența surselor le-a creat în cadrul comunității.

În această comunicare se vor prezenta obiceiurile legate de naștere, nuntă și înmormântare care au confirmat conturul general al sistemului local de tradiții, unde este constatat substratul specific zonei etnografice, precum și straturi culturale suprapuse mai târziu. Datorită existenței unor obiceiuri variate și suprapuse, modalitățile de interpretare ale acestora diferă, dar ceea ce este foarte important este faptul că ele nu diferă considerabil, subliniindu-se astfel încă o dată caracterul unitar al culturii populare românești. Din acest motiv tindem să credem că și nici în alte zone ale Republicii Moldova, nu pot interveni diferențe semnificative legate de aceste obiceiuri și tradiții.

CONTRIBUȚIA CENTRULUI ACADEMIC INTERNAȚIONAL EMINESCU LA CONSTITUIREA ȘI VALORIFICAREA PATRIMONIULUI CULTURAL

Elena DABIJA,
șef, Centrul Academic Internațional Eminescu

Prin misiunea sa Centrul Academic Internațional Eminescu, ca instituție de cultură cu profil științific și biblioteconomic, valorifică și promovează opera, viața și activitatea lui prin diverse acțiuni de cercetare și manifestări culturale.

Resursele infodocumentare pe parcursul a 20 de ani de activitate au atins cota de 24 mii de ex., valoroase după conținut, tip, limbă și constituie un patrimoniu de memorie. Unele din aceste documente sunt unicat, cu autografe ale marilor personalități și vizitatori din diferite țări: România, China, Turcia, Italia, Marea Britanie, Franța, India, Germania, Spania, Albania, Chili, Bulgaria, Serbia, Rusia, Ucraina, Azerbaidjan ș. a.

Este o onoare că deținem teze de doctor și de licență, o colecție de artefacte: medalii, insigne, tablouri, broderii, cărți poștale, timbre, plicuri, ceramică decorativă, plăci comemorative, busturi ș. a.

Parteneriatul constructiv contribuie la valorificarea colecției cu donații din partea editurilor, personalităților, dar și a persoanelor fizice – admiratori ai lui Mihai Eminescu.

Un rol esențial au activitățile de cercetare, științifico-culturale, care contribuie la editarea, constituirea și promovarea patrimoniului infodocumentar: ediții eminesciene jubiliare, *Buletinul Mihai Eminescu*, ziarul *Ecoul Eminescu*, Congresul Mondial al Eminescologilor, conferințe, simpozioane, întâlniri cu personalități și scriitori, lansări și prezentări de documente, concursuri ș. a.

Serviciile oferite comunității și dialogul prin poșta electronică cu eminescologi sunt o sursă de valorificare și promovare pe rețelele sociale: blog, Flickr, Facebook, YouTube ș. a.

CERAMICA LUCRATĂ CU MÂNA DIN NECROPOLA DE TIP SÂNTANA DE MUREȘ -ČERNJACHOV DE LA DĂNCENI

Igor DIMOV,
Agenția Națională Arheologică

În necropola vizată au fost cercetate 338 de morminte ale culturii Sântana de Mureș-Černjachov. În unele morminte de inhumație și incineratie s-au descoperit vase lucrate cu mâna. Recipientele au fost modelate din pastă cu adaos de cioburi pisate și nisip. De asemenea din necropolă provin și mai multe fragmente din această categorie de ceramică. Din punct de vedere tipologic ele se împart în oale, străchini, castroane, căni, borcane, pahare. Unele vase din această categorie au fost utilizate și în calitate de urnă funerară. În

cadrul mormintelor de inhumație ele erau parte din inventarul funerar, fiind depuse în diferite părți ale gropii mortuare. Pentru câteva tipuri de vase lucrate cu mâna din necropola de la Dănceni au fost semnalate analogii în mediul culturilor Przeworsk și Wielbark.

ARGUMENTAREA „ETNOGRAFICĂ” A DEMERSULUI DE MODIFICARE A HOTARELOR RSSM (1946)

*Dr. Adrian DOLGHI,
Institutul Patrimoniului Cultural*

Comunicarea elucidează, în baza documentelor de arhivă, modul în care componența „etnografică” (etnică) a populației Basarabiei a servit drept temei pentru delimitarea hotarelor RSS Moldovenești în anul 1940 și pentru contestarea acestora în 1946.

La 29 iunie 1946, N. Salogor, secretarul CC al PC (b) din Moldova, președinte al Sovietului Suprem al RSSM și N. Coval, președintele Consiliului de Miniștri al RSSM se adresează către CC al PC (b) Unional, Guvernului URSS și lui I. Stalin personal cu rugămintea de a restitui în componența RSSM județele Basarabiei Akkerman și Ismail. În baza datelor statistice se constată că populația ucraineană este mai puțin numeroasă decât cea moldovenească în aceste teritorii. Această constatare contravenea Legii despre crearea RSSM din 2 august 1940, și Decretului Sovietului Suprem al URSS din 4 noiembrie 1940 care fixa hotarele. Demersul era însoțit de o „referință cu privire la componența etnografică a populației Basarabiei”, în care se aduceau argumente cu caracter istorico-etnografic, care demonstrau caracterul majoritar al populației moldovenești. Autorul referinței V. Senkevici, a utilizat datele statistice din Imperiul Rus, România interbelică, dar și sovietice și formulează concluzia că „nu există argumente de ordin etnografic care ar susține trecerea județelor Hotin, Ismail și Akkerman către RSS Ucraineană”. Atât scrisoarea, cât și referința cu privire la componența etnică a județelor din sudul Basarabiei contestau corectitudinea delimitării hotarelor în anul 1940 și a actelor normative cu caracter unional. Apreciem demersul către I. Stalin și organele centrale ale URSS și referința etnografică, drept manifestări ale unui curaj politic din partea autori-

lor, dar și un curaj istoriografic de excepție în perioada sovietică de a argumenta idei contrare direcției politice și istoriografice oficiale.

CUNOȘTINȚE ALE POPORULUI ROMÂN REFERITOARE LA CIREȘ

*Dr. Nicolae DUDNICENCO,
cercetător științific stagiar, MNEIN*

Societățile umane din trecut erau mult mai aproape de natură decât omul contemporan, aveau multiple cunoștințe asupra acestora, pe care le transmiteau din generație în generație. Un rol aparte în evoluția comunității umane l-au avut copacii. Printre cei mai valoroși arbori la numeroase popoare, inclusiv la români, a fost și este cireșul. De aceea ne-am propus să prezentăm în acest context un fond de cunoștințe despre cireș. Printre cei care au analizat subiectul respectiv sunt: V. Butura, D. Onica, E. Reșetnic ș.a. La poporul român cireșul este apreciat datorită faptului că fructele acestuia s-au folosit și se utilizează în alimentație, medicină (inclusiv codițele), iar lemnul – ca material de construcție.

Fructele de cireș se consumă în stare proaspătă. În majoritatea localităților din spațiul românesc din fructele respective se fac magiunuri, dulceturi, compoturi. Cireșele negre se folosesc ca umplutură la plăcinte (vărzare). În regiunile unde sunt cantități mari de cireșe se face din ele țuică. Din frunzele uscate se prepară un ceai gustos. Coaja de cireș se întrebuița la construirea buciurilor. Lemnul de cireș e utilizat la facerea sculpturilor, mobilierului, podelelor, obiectelor din domeniul butnăritului. Decoctul de codițe de cireș este bun pentru tratarea în bolile de rinichi, fiind și un diuretic activ. Ceaiul respectiv este recomandat pentru reglarea activității intestinale. De asemenea, era indicat și în afecțiuni cum ar fi diareea, pielita, pielonefrita, cistita. Acesta este consumat și pentru menținerea unei stări generale bune. Efecte medicinale le au și fructele, precum și sâmburii. Cleiul de cireș se pune pe tăieturi ca să oprească sângele și să le vindece, iar fiert se bea contra tusei.

Cireșul are un rol valoros asupra evoluției societății românești, fructele lui fiind ingrediente delicioase întrebuițate în bucătărie,

prezentând o deosebită importanță în terapeutila naturistă, iar lemnul fiind un material prețios pentru confecționarea diverselor obiecte.

**PROMOVAREA FOLCLORULUI MUZICAL ROMÂNESC
DE CĂTRE ȚIGANII LĂUTARI: „...CĂCI ȚIGANII DE AICI
TRĂIESC CU MUZICA, IUBESC CU MUZICA, SE CEARTĂ
ȘI SE ÎMPACĂ CU MUZICA, ȘI TOT CU MUZICA MOR...”**

*Dr. Ion DUMINICĂ,
Institutul Patrimoniului Cultural*

În cadrul prezentării va fi elucidată activitatea de promovare a folclorului muzical românesc în perioada interbelică de către subgrupul consacrat al romilor – „țiganii lăutari”. În baza analizei content-cronologice a surselor istoriografice inexplorate, concentrată în special pe articolele publicate în mass-media interbelică românească (revista *Realitatea Ilustrată*), autorul va reliefa activitatea tarafurilor oficiale („de salon”) ale țiganilor lăutari, care au diseminat frumusețea pitorească a folclorului românesc la nivel internațional: „... am dus prin palate și cele mai elegante localuri cântecele noastre românești, horele și sârbele, făcând pe străini să se îndrăgostească de muzica noastră... mulți întrebau dacă țara ni-i tot atât de frumoasă ca și cântecele... și ce fericiți ne simțeam, cu toții”.

Totodată, autorul va prezenta și activitatea tarafurilor de lăutari localizate în zonele rurale (cele mai cunoscute se aflau în satul Fântânele / județul Dâmbovița): „... satul Fântânele cu 300 de bordeie este situat la numai 50 kilometri de București... satul acesta, unde ogoarele stau părăginite n-are nici școală, nici biserică, și nici chiar cimitir... toți locuitorii bărbați ai acestui sat – au aceeași meserie: cea de muzicant... nu există nici o casă în care să nu se afle cel puțin un instrument muzical... acești muzicanți minunați, care nu cunosc nici o iotă din cea mai simplă partitură muzicală, de îndată ce se însuflețesc și vor să-și exprime vreun sentiment, iau, fie vioara, fie chitara și scot sunete de multe ori neasemuite, pentru că muzica pentru dânșii este o expresie și mai firească decât vorba... căci țiganii de aici trăiesc cu muzica, iubesc cu muzica, se ceartă și se

împacă cu muzica, și tot cu muzica mor... ei sunt gata să cânte la orice prilej”.

ABORDĂRI INOVATIVE ÎN PROMOVAREA PATRIMONIULUI LOCAL

Taisia FOIU,
șef, Secția „Memoria Chișinăului”
Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”

Conform *Legii cu privire la biblioteci* valorificarea patrimoniului local și sprijinirea pluralității culturilor este una din funcțiile bibliotecii moderne.

Bibliotecile, ca instituții cheie în procesul educațional, promovează patrimoniul cultural local prin diferite modalități: expunerea resurselor informaționale, *expunerea* online de produse culturale, conservarea și asigurarea accesului la *patrimoniul cultural*; promovează prin crearea unor servicii noi de familiarizare și promovare a patrimoniului local.

Prioritate strategică a Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” este **Chișinăul**: cercetarea și promovarea patrimoniului local și a personalităților autohtone.

Secția „Memoria Chișinăului”, având obiectivul de a cerceta, identifica, valorifica, prezerva surse, informații, evenimente, personalități și de a crea **istoria locală, a realizat** proiecte inedite: *Colecția Chișinău, Cercetarea locală, Biobibliografii, Zilele Chișinăului, „BiblioTur – Descoperim Chișinăul altfel”* etc.

Pentru chișinăuienii interesați de trecutul și prezentul orașului, Secția „Memoria Chișinăului” susține Blogul „Chișinău, orașul meu” și Pagina „Memoria Chișinăului” de pe Facebook. În acest fel, creștem nivelul de accesibilitate a informațiilor în rândul utilizatorilor și urmărim feedback-ul.

Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” este o instituție municipală, una din priorități fiind promovarea patrimoniului local, aceasta este în topul activității din ultimii ani și va rămâne și în viitor.

TEATRUL LUI ION DRUȚĂ ÎN CERCETĂRILE ACTUALE

*Dr. Ana GHILAȘ,
Institutul Patrimoniului Cultural*

Discursul teatral se manifestă ca un mijloc de schimbare a atitudinilor, percepțiilor receptorului-spectator, „orizontul de așteptare” al acestuia schimbându-se mai des în comparație cu receptarea unui text liric sau narativ, din considerentul că arta teatrală este artă în timp. În acest sens, un rol important îi revine contextualității ca ansamblu de circumstanțe ce caracterizează un anumit moment, în cazul spectacolului teatral acestea incluzând, în special, timpul montării textului dramaturgic, dar și modul de receptare (specializată/neppecializată) a reprezentației. În comunicare vom aborda problema recontextualizării teatrului lui I. Druță (prin teatru având în vedere textul dramaturgic și spectacolul) din punct de vedere al schimbărilor survenite în câmpul cunoașterii, al dezvoltării științelor și al schimbărilor de paradigmă. Perioada investigată o constituie anii 1990 – prezent.

Cercetarea teatrului druțian în Republica Moldova, începând cu anii 1990, s-a axat pe unele aspecte ce vizează timpul și spațiul acțiunii dramatice, viziunea cinematografică a autorului, muzica în spectacole, motivele religioase și istorice în structura textului ș.a., toate constituind, în principiu, puncte de plecare pentru ulterioare / viitoare cercetări. Alte probleme privind identitatea culturală și cea națională, valorificarea mitului antic sau a istoriei în teatrul autorului sunt abordate de cercetători din alte țări în articole și teze de doctor, asupra unora dintre interpretări insistăm în articol, accentuând necesitatea actualizării investigării memoriei culturale prin intermediul imaginarului artistic al individualității creatoare.

DOINA, DE LA ANCESTRALITATE LA CONVERGENȚĂ ȘI CONSEMNARE ÎN LISTA REPREZENTATIVĂ A PATRIMONIULUI CULTURAL INTANGIBIL AL UMANITĂȚII

*Dr. hab. Victor GHILAȘ,
Institutul Patrimoniului Cultural*

Vom aborda în comunicare fenomenul *doinei*, privit diacronic în lumina surselor literare, valoarea căreia fost recunoscută recent la scară mondială ca operă de identitate culturală prin includerea în *Lista Reprezentativă a Patrimoniului Cultural Intangibil al Umanității* (UNESCO) la 2 octombrie 2009. Demersul va încerca să ilustreze vechimea speciei, atenția de care s-a bucurat în anele istoriei, listând principalele izvoare documentare autohtone (cronice, codice, lucrări literare, colecții de melodii etc.), precum și pe cele străine (date furnizate de călători, misionari, trubaduri, preoți, diplomați etc., aflați în trecere prin Țările Române). Pe parcurs, va fi trecută în revistă succesiunea datelor, direcția urmărită a demersului constituind-o demonstrarea prezenței, identității, continuității și condiției în contemporaneitate a acestei capodopere a geniului colectiv în spiritualitatea românească.

După cum am putut constata, printre primele date scrise privind melosul „prelung” se numără cele venite de la hotarul dintre antichitate și vremurile noi (exclamația de jale tracă, *torelli*). Pe măsura înaintării spre timpurile moderne, cantitatea informațiilor de referință crește simțitor, asigurând un liant între trecutul îndepărtat și prezent. Odată cu aceasta sporește și interesul față de *doină*, polarizând atenția tot mai multor observatori, lucru semnalat în diverse surse, inclusiv în textele de sorginte scrisă care, la rândul lor, oferă perspective de cercetare științifică mai amplă.

Majoritatea izvoarelor studiate denotă faptul că, în forma ei genuină, *doina* este prin excelență melodia cântecului solitar, vădind legătura cu formele arhaice de civilizație păstorească de pe versanții vestici și estici ai Carpaților. Pe marginea subiectului contextualizat, semnalăm alături de alte surse că, actualmente, *doina* și-a redus substanțial prezența în repertoriul activ al comunităților de pe am-

bele maluri ale Prutului, fiind tot mai des influențată sau înlocuită de expresia lirică melopeică a specimenelor intermediare și a melodiilor de cântec propriu-zis.

IMAGINILE CHIȘINĂULUI ÎN LITERATURA STRĂINILOR LA ÎNCEPUTUL SECOLULUI AL XX-LEA

*Dr. hab. Aliona GRATI,
Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”*

Publicațiile literare din Basarabia, dar și din Occident de la începutul secolului trecut, mai ales începând cu momentul în care frontiera Europei se extinde până la Nistru, suscitând interesul vesticilor pentru un spațiu nou necunoscut, furnizează un volum mare de prezentări ale orașului Chișinău. Prin grila metodologiei pentru care am optat (imagologie literară) vor trece doar expresiile literare ale acestui depozit. Vom decupa din spațiul tipografic disponibil doar contribuțiile străinilor orașului, adică ale scriitorilor care au fost în trecere sau au șezut aici o vreme și, la plecare, au luat cu ei povești despre frumusețea și mizeria lui. Mai ales că imagologia străinilor s-a dovedit a fi mai convingătoare și mai rezistentă în timp.

Grație colecționarilor și inventatorilor de povești, urbea din inima Basarabiei și-a suprapus treptat stratului fizic real, unul ficțional îmbogățitor. Puterea ficțiunii de a modela orașul real este enormă și nu trebuie neglijată. Scriitorii au capacitatea de a-l transforma în topos literar, adică îl pot înzestra cu calități mai mult sau mai puțin corespunzând realității, dar care, în virtutea forței afective și transfiguratoare a plămuirii, se vor fixa mai lesne în memoria individului. Adesea proiecțiile literare pun în umbră detaliul edilitar în favoarea imaginii fantasmagorice, mistificatoare, care îi vor asigura localității nemurirea fizică.

MEDICINA POPULARĂ CA ELEMENT DE PATRIMONIU

Dr. Natalia GRĂDINARU

Starea de criză a societății, caracterizată printr-o schimbare a valorilor și reperelor sociale și personale, de regulă, conduce la o

revenire spontană și, cel mai adesea, incorectă a fenomenelor și artefactelor culturale ale secolelor precedente.

În domeniul culturii medicale, acest lucru se manifestă prin invazia unei uriașe armate de „vindecători”, vrăjitori, extrasenși, speculând pe suferințele bolnavilor. Acest asalt a fost în mare parte facilitat de trei factori: ignoranța, credința oarbă în miracol a oamenilor, comportamentul pasiv al medicinei oficiale și lobby-ul deschis pentru adoptarea de acte legislative în domeniul medicinei tradiționale.

Din această cauză, o analiză științifică a importanței cercetării medicinei tradiționale și relevării locului ei în cultura civilizației actuale, pare absolut necesară pentru că poate dezvălui trăsăturile care au o valoare persistentă în patrimoniul cultural al omenirii.

Studierea medicinei populare ca parte a patrimoniului cultural este legată direct de regândirea atitudinii față de tradiții și experiența de vindecare acumulată. Analiza bogatului tezaur etnoiatic relevă pe deplin experiența dezvoltării mediului natural și social local, sincretismul fenomenelor culturale, credințele și practicile religioase creștine și pre-creștine, normele comportamentale, arhetipurile culturale, inclusiv mecanismul de conservare și redefinire a cunoștințelor și normelor medicale tradiționale. În plus, cunoașterea culturii medicale din trecut face posibilă observarea pătrunderii cunoștințelor științifice și a ideilor care s-au dezvoltat în cadrul medicinei din Europa de Est și de Vest în cultura românească și formarea opiniei despre modalitățile de asimilare a acestora. Reflecția științifică a acestor aspecte va permite rezolvarea unei serii de probleme ale epocii moderne. Una dintre ele este conservarea patrimoniului cultural și umanizarea vieții publice.

AȘEZAREA ENEOLITICĂ TÂRZIE BRÎNZENI III – ȚIGANCA PE HARTA EUROPEI REISTORICE

*Serghei HEGHEA,
Institutul Patrimoniului Cultural*

Europa Preistorică (*Old Europe*) reprezintă un concept dezvoltat în a doua jumătate a sec. XX de către cercetătoarea americană de origine lituaniană Marija Gimbutas. Autoarea a identificat, în baza

numeroaselor studii, pe vechiul continent o comunitate de agricultori cu dezvoltare milenară, ce își are originile în epoca neolitică dăinuind până la începutul epocii bronzului.

Interesul nostru este focusat pe situl *Brînzeni III-Țiganca*, ce a stat la baza delimitării aspectului Brînzeni, fenomen cultural-cronologic care marchează debutul etapei finale a epocii eneolitice. Multitudinea de procese cultural-istorice care au avut loc în această etapă au condiționat unele modificări reflectate în vestigiile arheologice, descoperite în siturile atribuite acestui aspect, dar un loc aparte îl ocupă colecția arheologică recuperată din așezarea eponimă *Brînzeni III-Țiganca* (satul Brînzeni, r-nul Edineț). Seria de elemente legate de topografia așezării, de sistemul defensiv, planificarea internă, arhitectura locuințelor etc., arată amploarea și importanța aspectului Brînzeni pe harta Europei de Sud-Est. De asemenea, descoperirea în contexte clare a recipientelor ceramice de tradiție central-europeană vine ca argument la ideea participării comunităților de tip Brînzeni la amplul proces de mișcare a diferitor grupuri de populații pe spații extinse, cauzate de factori socio-economici sau climaterici.

Stabilirea dimensiunii proceselor cultural-istorice care au avut la sfârșitul mil. IV î.e.n., în regiunea nord-est carpatică, presupune o analiză detaliată a tuturor categoriilor de vestigii arheologice din așezarea *Brînzeni III-Țiganca*, în baza cărora poate fi stabilit locul acesteia pe harta Europei Preistorice.

CETATEA SOROCA ÎN CONTEXTUL EVOLUȚIEI ARHITECTURII MILITARE EST-CARPATICE ȘI A EUROPEI DIN SECOLELE XIII-XVI

*Vitalie IAȚIUC, dr. hab. Mariana ȘLAPAC,
Institutul Patrimoniului Cultural*

În 2019 s-au împlinit 520 de ani de când toponimul Soroca a fost menționat pentru prima dată în documentele oficiale ale Țării Moldovei. Cel dintâi document în care se vorbește explicit despre o cetate de piatră din Soroca este scrisoarea lui Petru Rareș din 23 aprilie 1543 adresată unui anonim din orașul transilvănean Bistrița.

Mai mulți cercetători ai arhitecturii cetății Soroca vorbesc direct despre influența școlii italiene de arhitectură. Se știe că în secolele XV-XVI meșterii pietrari italieni au activat în Ungaria și Transilvania. Spre estul Carpaților Răsăriteni, în partea superioară a interfluviului dintre Prut și Nistru, în Cnezatul Halician, meșterii maghiari au lucrat activ începând cu sfârșitul secolului al XII-lea. La acea vreme, partea de mijloc a interfluviului Prut – Nistru a fost influențată de Cnezatul Halician. Legăturile strânse între aceste zone au continuat până la sfârșitul secolului al XIV-lea, când interfluviul vizat a devenit parte componentă a Țării Moldovei.

În secolele XIII-XIV, sub influența meșterilor maghiari în spațiul est-carpatic s-a format o școală originală de arhitectură, cea de Halici-Volânia, care se baza pe arhitectura romanică din Ungaria și Italia. Printre construcțiile specifice ale acestei școli se numără programele de apărare și obiectivele de cult de tip central.

Arhitectura defensivă a spațiului est-carpatic a asimilat principiile elaborate anterior în secolele XI-XII în Europa de Vest. O particularitate distinctă a școlii din Halici-Volânia a fost utilizarea frecventă a turnurilor cilindrice de piatră, care prin dimensiunile și caracteristicile lor constructive pot fi considerate nu doar turnuri-donjoane, ci niște fortărețe autonome în cadrul unor amenajări defensive din lemn. Compararea structurilor de apărare enunțate cu cetatea Soroca arată că aceste caracteristici regionale au fost susținute de meșterii care au ridicat fortificația moldovenească de piatră.

UN NECUNOSCUIT PROIECT AL LUI ȘCIUSEV DE REFACERE A CHIȘINĂULUI

*Natalia IURCENCO,
Institutul Patrimoniului Cultural*

Activitatea de refacere postbelică a Chișinăului de către A. Șciusev este mediatizată destul de larg, dar cu menționarea unora și aceluiași obiective: proiectul fastuos al Casei Guvernului, blocurile campusului universitar cu o arhitectură mai moderată în folosirea formelor artistice a arhitecturii clasice, precum și proiectul urbanistic cu integrare prin trei raze convergente al Chișinăului medieval,

aflat în apropierea malului Bâcului. Dar mai există încă un proiect, care a rămas practic necunoscut, elaborat în atelierele de proiectare a statului sub conducerea lui A.V. Șciusev. Este așa numita „Desfășurata străzii Lenin” (actualul bd. Ștefan cel Mare), cu prezentarea extrem de amănunțită a tuturor clădirilor-cheie obștești și case de locuit, proiectate proaspăt, propuse pentru construcție pe magistrala centrală a capitalei.

Acest proiect este important, mai întâi de toate, prin integritatea sa stilistică, reflectând particularitatea esteticii arhitecturii neoclasi-ce sovietice din așa numita perioadă stalinistă. În spiritul „ordinului stalinist” au fost soluționate nu numai menționata Casa Guvernului, dar și alte construcții publice: Casa Armatei Roșii, casa copiilor a CC al Comsomolului, biblioteca municipală, hotelul, magazinul universal, poșta centrală, teatrul, Direcția căii ferate ș.a.

Elaborarea arhitecturii clădirilor publice, care formau fondul stradal al bulevardului central al Chișinăului a fost soluționată în complex și suficient de armonios, cu includerea în arealul său a clădirilor istorice, supraviețuite din perioada anterioară epocii socialiste: Catedrala, Banca municipală (actuala Sală cu orgă), clădirea Muzeului de Artă (fosta Casă Herța) și kirha luterană, existentă la acel moment.

TEATRUL LUI D. MATCOVSCHI ÎN CONTEXT SOCIOCULTURAL

*Mariana JARDAN,
doctorandă, AMTAP*

Obiectul de cercetare al demersului îl constituie discursul teatral al lui D. Matcovschi în viziune regizorală și în relație cu contextualitatea socială și cultural-teatrală. Cunoscut în calitate de poet, dramaturg, prozator și publicist, D. Matcovschi a contribuit la dezvoltarea vieții teatrale în Republica Moldova în anii 1970-1990, dar și în prezent sunt montate spectacole după textele sale dramaturgice sau poetice. În baza metodei istorice de investigare, a istoriografiei teatrale (mărturii, comentarii, recenzii ș.a.), sunt reliefate aspecte ale realizării scenice a textelor acestui dramaturg, în funcție de im-

perativele social-culturale ale timpului și de viziunile artistice ale regizorilor, ca și de specificul dezvoltării artei teatrale la confluența sec. XX-XXI. Se face referință la montările spectacolelor realizate în regia lui V. Apostol, I. Bordeianu și I. Stih (Teatrul Academic Muzical-Dramatic de Stat) și a lui I. Todorov (Teatrul „Lucaefărul”) în perioada 1975-1990, precum și la recontextualizarea discursului dramaturgic al autorului la etapa contemporană în viziunea regizorului A. Cozub la Teatrul Național „M. Eminescu” (2010 – prezent). În prima perioadă, spectacolele se caracterizau prin contrastul dintre scenografia mito-poetică, elementul lirico-dramatic al acțiunii sau printr-o accentuare a convenției artistice și realismul dur al faptului de viață prezentat. În regia lui A. Cozub lipsește elementul poetic, metaforic în acțiunea dramatică, ea este prezentată mai mult după toposul *lumea ca teatru și lumea pe dos (lumea răsturnată)*, un rol important îi revine artei mizanscenei și, de aici, actualizarea semnificațiilor discursului teatral.

PIESELE LUI CONSTANTIN CHEIANU PE SCENELE TEATRELOR NAȚIONALE ȘI INTERNAȚIONALE LA INTERSECȚIA DINTRE SECOLE

*Dorina KHALIL-BUTUCIOC,
Asociația Internațională a Criticilor de Teatru (IATC/AICT)*

Dramaturgul Constantin Cheianu nu scrie piese de sertar, multe dintre ele fiind montate atât în țară, cât și peste hotarele ei. În ultima decadă a veacului trecut, lucrarea dramatică *Noi* a fost pusă în scenă de Mihai Fusu la Teatrul „Lucaefărul” în 1995, *Plasatoarele* – de Sandu Cozub la Teatrul „E. Ionesco” în 1998, *Luministul* – de Mihai Țarină la Teatrul Național „V. Alecsandri” din Bălți în 1999. Scrierile dramatice *Achitarea lui Salieri* (1998) și *Luministul* (2000) au fost montate la Radio România Cultural de Mihai Lungeanu.

În primii ani ai secolului al XXI-lea, *Piesă fără sfârșit...* este prezentată ca Spectacol-lectură la Atelierul de dramaturgie al Teatrului Național „M. Eminescu” din Chișinău în 2005. Textul *Luna la Monkberry* este înscenată de Sandu Grecu în spectacolul *Golanii revoluției moldave* la Teatrul „Satiricus. I.L. Caragiale” în 2006; piesa *Volo-*

dea, Volodea.. – în spectacolul *Made in Moldova* de Sandu Grecu la Teatrul „Satiricus. I.L. Caragiale” și *Made in Est* de Claudiu Goga la Teatrul Național „V. Alecsandri” din Iași în 2009; *In container* – ca Spectacol-lectură la Festivalul *Szene Moldau* din Dresda, Germania în 2008, în regia autorului la Teatrul Poetic „A. Mateevici” din Chișinău în 2007, de Cristian Ban la Teatrul „Odeon” din București și de Radu Gilaș la Ateneu Tătărași din Iași în 2009; *Cu bunelul ce facem?* Și *Țara asta a uitat de noi* – de Sandu Grecu la Teatrul „Satiricus. I. L. Caragiale” în 2010 și, respectiv, 2011.

Aceste montări relevă reflectarea viziunilor și formulărilor artistice originale atât de către dramaturg, cât și de către regizori. Astfel, piesele lui Constantin Cheianu și spectacolele în baza lor își ocupă locul în tabloul periodic al valorilor culturale naționale și universale.

ÎN CĂUTAREA „LOCULUI LUI OȚEL” DE LA 1436 – CERCETĂRI ARHEOLOGICE

*Dr. Alexandru LEVINSCHI,
Institutul Patrimoniului Cultural;
dr. Manole BRIHUNEȚ,
Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală*

Începând cu anul 2010 am efectuat prospectări arheologice pe cursul Ichelului, de la Gura Văii Perescina în sus până la gura văii Tochile. În urma investigațiilor au fost documentate circa 20 de situri arheologice, printre care cinci cu nivel de habitat moldovenesc din sec. XVI-XVIII. Cu toate că cea mai timpurie mențiune despre o prezență a moldovenilor în această zonă este în cartea domnească a domnitorului Alexandru cel Bun de la 1431, în care se amintesc prisăcile de pe Lopatna și Ichel, după care, la 1436, într-un document emis la Vaslui în 17 iulie 1436 de către voievozii Ilie și Ștefan, pentru a întări uric lui Vancea logofăt, pe Ichel se amintește și „locul lui Oțel”. Important este că la anul 1500 urmașii grămaticului Mihăilă Oțel au vândut lui Duma Poșescu și Maniu partea de jos a Lopatnei și Gura Lopatnei, iar în documentul emis de voievodul Petru la 1527 găsim precizarea că Oțel primise de la Iliăș și Ștefan voievod ocine pentru „două locuri de sate”.

Astfel, unul din scopurile cercetărilor arheologice de suprafață din anul 2018 a fost identificarea în teren a posibilelor așezări moldovenești pe cursul Lopatnei, inclusiv „locul lui Oțel”, care de fapt putea fi loc de sat. Pe lângă câteva situri arheologice din epoci diferite, înregistrate pe cursul de jos al Bazinului și pe afluentul din dreapta, Lopatna, la confluența acestor două râulețe, la periferia de sud a s. Počești, a fost înregistrat un sit arheologic destul de extins, de pe care au fost culese și fragmente de vase ceramice moldovenești, printre care și arse la roșu, de forme specifice așezărilor moldovenești timpurii, cum ar fi și cea descoperită lângă s. Novaci, de la gura Vălcinețului, sat amintit în documentul de la 1436.

STRUCTURI DIN EPOCA BRONZULUI ATESTATE ÎN AȘEZAREA CU MAI MULTE NIVELE DE LOCUIRE, TRINCA „IZVORUL LUI LUCA”

*Dr. hab. Oleg LEVIȚKI,
Institutul Patrimoniului Cultural*

Investigațiile din așezare s-au soldat și cu depistarea unei colecții de ceramică și o serie de piese de inventar lucrate din silex, piatră și os, care cu certitudine aparțin epocii bronzului.

Popularea promontoriului de la Trinca în perioada timpurie a epocii bronzului este confirmată de *ceramica ornamentată cu șnur*, precum și de cea modelată din pastă fină, degresată cu șamotă, pereții cărora sunt relativ subțiri, cu suprafețele calitativ netezite, reprezentată prin cupe zvelte cu două torți care unesc buza cu umărul recipientului, vase cu gâtul înalt și buza evazată, trecerea de la gât la corp fiind marcată printr-un prag, caracteristice în special pentru *cultura Edineț*.

Existența pe promontoriul de la Trinca în perioada mijlocie a epocii bronzului, a unei așezări a *culturii Komarov* este confirmată de ceramica specifică acestei culturi, precum și de cuțitele curbe de silex de tip „Krummesser”, caracteristice în deosebi pentru cultura Komarov etc.

Vestigiile din așezare, demonstrează că pe promontoriul de la Trinca în epoca bronzului au mai staționat, sezonier și unele comu-

nități de păstori, care în zona dată erau, cunoscute doar prin complexe funerare.

Astfel, recipientul cu *corpul* bombat și gâtul vertical ornamentat pe umerii cu impresiuni ovale alungite ce formează motivul „brăduțului” / „spicului” dispus orizontal are corespondențe directe în ceramica *culturii Katacombelor*. Caracteristice pentru această cultură sunt și piesele de silex (vârfurile de săgeată de formă triunghiulară cu baza concavă) și piatră șlefuită (topoarele perforate și îndeosebi măciucile).

Vasele cu corpul bitronconic și marginea evazată, ornamente cu brâuri alveolate și motive geometrice incizate, de tip „brăduț-parchet” dispus vertical, în asociere cu catarama de os, prevăzută cu orificiu central și unul lateral sunt piese caracteristice pentru *cultura Mnogovalikovaja*.

Categoriile de vestigii prezentate indică asupra faptului că aici au existat stațiuni sezoniere a unor formațiuni culturale cu ceramica ornamentată cu șnur, a grupului Edineț, precum și o așezare a culturii Komarov.

Așezarea Trinca *Izvorul lui Luca*, în prezent, este unicul obiectiv de habitat din zona Podișului Moldovei de Nord în care au fost depistate vestigii arheologice ale culturii Katacombelor și al doilea, cu vestigii de tip Mnogovalikovaja.

MIJLOACE DE ORGANIZARE A SPAȚIULUI SCENIC DIN ANII '80 AI SEC. XX ÎN ARTA TEATRAL-DECORATIVĂ DIN MOLDOVA

*Dr. Vitalie MALCOCI,
Institutul Patrimoniului Cultural*

Anii '80 ai sec. XX se înscriu în evoluția artei scenografice moldovenești ca o perioadă de remarcabile schimbări în arta teatral-decorativă. Sunt stabilite noi cerințe de soluționare a spațiului scenic prin noi metode și mijloace de abordare a decorului. Se elaborează și se aplică noi principii semantico-artistice în arta teatrală ce duc la însușirea temeinică a criteriilor de bază ale scenografiei moderne.

Noile orientări în dezvoltarea proceselor artei teatrale sunt determinate atât de activitatea scenografilor din deceniile premergă-

toare, cât și de apariția artiștilor autohtoni, cu pregătire specială în domeniul scenografiei, familiarizați cu cultura și tradițiile moldovenești. Anume apariția tinerei generații de artiști consacrați (N. Andronati, I. Puiu, A. Crivoșein, A. Jeludev, P. Balan, V. Kantor, G. Kantor-Molotov, V. Palii, N. Zabrodin ș.a.) a favorizat schimbări radicale în dezvoltarea continuă a scenografiei moldovenești și stabilirea proceselor noi de rezolvare a spațiului scenic și decorurilor.

În baza analizei celor mai relevante spectacole realizate de scenografii moldoveni din anii ,80 e posibil de formulat cele mai generale legități (independența scenografilor, recurgerea la alegorie și symbolism, aplicarea cineticii ș.a.). Calea traversată de arta decorativ-teatrală moldovenească, în principalele ei aspecte, reflectă procesele caracteristice acestui domeniu al artei sovietice. Multe dintre realizările, precum și dificultățile și contradicțiile sale, sunt vizibile destul de clar în activitatea artiștilor moldoveni, ținând seama de schimbările în timp a principalelor etape ale formării noilor tendințe.

BIBLIOTECA DE ARTE „TUDOR ARGHEZI”, VALORIFICATOR ACTIV AL PATRIMONIULUI CULTURAL

*Anastasia MOLDOVANU,
șef, Filiala de Arte „Tudor Arghezi”,
Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”*

Bibliotecile sunt instituțiile care se manifestă în sensul larg al înțelegerii noastre ca centre de promovare și valorificare ale patrimoniului cultural. Biblioteca a aparținut și aparține în continuare comunității, poziționându-se de-a lungul timpului în tradiția culturală a poporului cărui îi aparține. Datorită bibliotecii, astăzi putem vorbi despre ce a fost cu trei mii de ani în urmă, despre biblioteca antichității, Biblioteca din Alexandria! Astăzi bibliotecile moderne, numite și digitale își manifestă rolul de valorificator prin scopul de preservare și valorificare, prin digitizare a patrimoniului național. Noua *Lege cu privire la biblioteci* aprobată la 27 iulie 2017, confirmă rolul de patrimoniu al bibliotecilor. Acest rol îi revine și Bibliotecii de Arte „Tudor Arghezi”, filială a BM „B.P. Hasdeu” ca deținătoare a unor colecții

speciale: partituri muzicale (muzică scrisă), discuri muzicale, cărți rare, lucrări de grafică. În calitatea sa de valorificator activ al patrimoniului, biblioteca deține în colecție și scrierile de specialitate referitoare la activitățile importante ale personalităților culturale, aprecierea critică și importanța valorică, care ne-au lăsat drept moștenire calitățile artistice, scriitoricești, muzicale și sufletești. Cu siguranță, toate aceste calități pot fi incluse în patrimoniul cultural național.

SEMNIFICAȚII ALE IMAGINII MĂINII ÎN CULTURA TRADIȚIONALĂ

Dr. Ludmila MOISEI,
UPS „Ion Creangă”

Datând din perioada paleolitică, remarcată în ansamblul artistic al primelor gravuri din caverne și peșteri, transpusă mai apoi pe obiectele de ceramică, lemn, pe frontoanele caselor, pe bătele ciobanilor, pe monumente funerare, pe țesături, pe miniaturi de carte ș.a. *mâna* rămâne a fi unul dintre cele mai semnificative reprezentări antropomorfe. Analizată prin prisma proiecțiilor antropologice, *mâna* are un rol semnificativ și în cultura tradițională, atunci când ne referim la anumite gesturi, simboluri ale puterii și autorității, jocuri ale copiilor, etichetă populară, practici bisericești, superstiții, credințe ancestrale ș.a. În timp, motivul mâinii a avut semnificații multiple, legate de conținutul istoric și social al epocii, precum și de multitudinea de forme artistice, care se înscriu pe linia continuității elementului autohton. Conținutul istoric al „mâinii” s-a schimbat de la o perioadă istorică la alta, odată cu conținutul material și spiritual al culturii care o promovează. Prin urmare, odată cu schimbarea conținutului de idei s-a schimbat și funcția socială a imaginii *mâinii*, astfel încât dintr-un instrument de exprimare magico-religioasă devine mijloc de simbolizare a unor anumite stări de fapt, apoi unul de împodobire și delectare artistică.

Conform surselor istoriografice, se cunosc trei categorii de reprezentări ale *mâinii* (1. însemn al aptitudinilor de muncă; 2. simboluri culturale ale fecundității și fertilității agricole; 3. simboluri ale medicinei magice / folclorului medical), toate, elucidate, anali-

zate și prezentate atât din perspectivă arheologico-etnografică, cât și a semnificațiilor figurării *mâinii* în cultura tradițională și în mentalitatea colectivă.

BIBLIOTECA EVREIASCĂ „I. MANGHER” – UNUL DIN FOCARELE RENAȘTERII NAȚIONALE

*Stela MORARU,
LT „Natalia Gheorghiu”*

Sfârșitul anilor '80 ai sec. al XX-lea este legat cu începutul renașterii naționale evreiești în RSSM. În 1989, la Chișinău și-a început activitatea Comunitatea culturii evreiești.

În 1990 demarează editarea ziarului „Nash golos”, având drept țintă cititorii băștinași de origine evreiască. Peste un an, la 4 februarie 1991, se înființează biblioteca evreiască ce poartă numele poetului și scriitorului evreu, Ițic Mangher. Deschiderea unei biblioteci devine una din importante etape ale procesului de renaștere a identității naționale evreiești din republică. Apariția bibliotecii evreiești a fost un eveniment unic nu numai pentru RSSM de atunci, dar și pentru URSS în general. În acea perioadă existau mici biblioteci doar la Kiev și Birobijean.

După cum afirma directorul bibliotecii Ana Bațmanova, scopul esențial al înființării bibliotecii evreiești este renașterea culturii evreiești în mediul evreilor locali și provocarea unui interes aparte privind istoria, cultura, literatura, tradițiile în contextul intercultural proeminent din Republica Moldova.

La mijlocul anilor '90, fondul bibliotecii conținea 40 de mii de cărți. Activitatea prodigioasă de propășire națională a colectivului Bibliotecii „I. Mangher” culminează cu obținerea unui statut de Centru cultural evreiesc, în anul 1995.

Începând chiar cu primii ani de activitate Biblioteca Evreiască-Centrul Cultural evreiesc „I. Mangher” reușește să creeze un fond bogat de cărți, dar să și înființeze un șir de proiecte educative non-formale și de creativitate, cuprinzând diverse categorii de vizitatori: Clubul familiei evreiești, Salonul muzical, Tabăra de vară pentru copii etc.

Drept urmare a eforturilor întregii echipe, pe parcursul a 28 de ani, Biblioteca Evreiască „I. Mangher” este una din izvoarele renașterii culturii evreiești din Republica Moldova.

FILMUL DOCUMENTAR DIN PERSPECTIVA VALORIFICĂRII ȘI SALVGARDĂRII PATRIMONIULUI CULTURAL-ARTISTIC

*Dr. Dumitru OLĂRESCU,
Institutul Patrimoniului Cultural*

Natura sintetică a filmului, performanțele tehnologiilor și tehnicilor din industria cinematografică au condiționat captarea rapidă și complexă a informației audiovizuale, capacitatea pătrunderii cu aparatul de filmat în toate domeniile vieții, posibilitatea includerii acestora într-un discurs cu un limbaj expresiv și accesibil. Toate acestea creează premise pentru ca filmul documentar să devină mediul important de percepere și exprimare a lumii, constituind în prezent una dintre cele mai importante modalități de păstrare, cercetare și valorificare a diverselor fenomene istorice, sociale, etnografice și cultural-artistice.

Având la bază fuziunea organică între opera originală (spre exemplu, arta populară) cu cele două componente principale (imaginea, coloana sonoră) ale demersului cinematografic, sporește forța de expresie a acestei materii, care, prin limbajul cinematografic (montaj, mișcarea aparatului de filmat, iluminare, accente sonore) prinde viață, facilitează asimilarea, valorificarea, dar și conservarea acestor imagini pentru viitorimi – fapt foarte important astăzi, în epoca globalizării.

Drept exemplu pot servi documentarele ce fixează și studiază fenomenele etnologice și etnografice: *Măria sa Hora* și *Ecolul văii fierbinți* ale lui Emil Loteanu, *De sărbători* (Malanca) și *Dansuri de toamnă* ale lui Vlad Ioviță. *La Horă* și *Vine nunta* ale lui Andrei Buruiană, *Ploi de dor*, *Goblen*, *Firul viu*, ...și *obosite mâinile tale* ale lui Vlad Druc, *Ornamente* al lui Ion Mija și alte filme, prin care s-au demonstrat marile posibilități în surprinderea complexității audiovizuale a acestor fenomene, dramaturgia lor, cromatica și factura

vestimentației, a recuzitei și a multor alte detalii și elemente semnificative pentru imaginea identității noastre naționale, pe care filmul e în stare să le fixeze în toată integritatea și splendoarea lor, păstrându-le pentru viitorimi.

DEFICIENȚE ALE REVALORIFICĂRII PATRIMONIULUI CULTURAL TRADIȚIONAL

*Raisa OSADCI,
Institutul Patrimoniului Cultural*

Este de remarcat faptul că spre finele anilor '80 și, mai ales, după ieșirea Republicii Moldova din componența URSS, procesul de revalorificare a patrimoniului cultural tradițional a luat amploare. În multe localități erau organizate ansambluri etnofolclorice la școli, la casele de cultură. Au început să fie organizate festivaluri și alte manifestări cu tentă etnoculturală. Mass-media, de asemenea, și-a orientat atenția asupra domeniului respectiv. Este importantă revenirea masivă la tradiții în circumstanțe neinstituționale (un indiciu sigur de necesitate sufletească): în cadrul obiceiurilor de familie și obiceiurilor calendaristice. Acest proces continuă și actualmente, ceea ce reprezintă un fenomen benefic.

Un aspect problematic al perioadei vizate rezidă în multiplele categorii de erori, ce însoțesc realizarea intenției bune de întoarcere la datini. Unele din acestea țin de necunoașterea conceptelor arhetipale ale culturii populare (înlocuirea funcțiilor de rol masculin / feminin și invers: flăcăii joacă legăturile la nuntă, fetele și femeile urează și colindă, poartă măști la sărbătorile de iarnă etc.); altele relevă lipsa de cunoaștere descriptivă a faptului cultural (se vorbește despre câlți în raport cu caierul de lână, despre ia cu flori, cusută în șezători, sunt adunate într-o manifestare comună personaje, extrase din contexte cutumiare diferite sau elemente folclorice, specifice unor zone etnografice diferite etc.). Deosebit de frecvent sunt luate drept model unele ipostaze, sesizate într-o fază de degradare a fenomenului cultural de referință (ornamentica și structura vestimentației tradiționale, conținutul și maniera de interpretare a unor piese folclorice etc.).

Adaptarea tradițiilor este necesară, dar procesul trebuie să evolueze păstrând arhetipurile, semnificația, mesajul.

CINEASTUL EMIL LOTEANU – PROMOTOR AL MEMORIEI CULTURALE

*Dr. hab. Ana-Maria PLĂMĂDEALĂ,
Institutul Patrimoniului Cultural*

Discursul cinematografic al lui Emil Loteanu fascinează printr-o inegalabilă rezonanță spirituală a ierarhiei de valori estetice și virtuți etice stări de spirit ancestrale prin care neamul românesc își exprimă cunoașterea universului și sufletului uman. Filmele sale de referință demonstrează cu brio impactul memoriei culturale atât la nivelul ideatic cât și la cel al „matricei stilistice” (L. Blaga).

Or, creația inspirată a regizorului oscilează între două complexe mitologice de cel mai înalt randament filozofico-estetic: mitul pastoral și mitul creației, înscrise mirific în contextul universal al mitului eternei reîntoarceri. Iată de ce în opera lui se instaurează o atmosferă miraculoasă a respirației eternității lumii, care dialoghează cu contemporaneitatea prin ecourile mărețe ale naturii, confesiunilor umane, perindării grandioaselor și tragicelor epoci istorice. Numai în albia acestei dănuiri arhetipurilor ontice, Emil Loteanu se consolidează cu idealurile sublime, iar în eroii romantici, plăsmuiți de el, regăsește rosturile existenței umane. Următoarea treaptă a reactualizării virtualităților polifonice ale fenomenului cinematografic în relevarea paradigmelor și mesajelor ființiale, se soldează cu plăsmuirea miturilor personale.

Această redescoperire cinematografică unei constelații artistice inedite, îl situează pe cineastul, ce-și declară de timpuriu aspirația călăuzitoare de a îmbogăți umanitatea cu revoluțiile creativității excepționale ale neamului, printre cele mai importante personalități artistice de filiație neoromantică. Cei care veghează memoria culturală în calitate de garant al supraviețuirii mesajelor umanistice și misiunilor cathartice ale artei.

TAPISERIA DIN COLECȚIA MUZEULUI NAȚIONAL DE ARTĂ AL MOLDOVEI

*Dr. Natalia PROCOP, secretar științific interimar,
Secția de Științe Sociale, Economice, Umanistice și Arte
a Academiei de Științe a Moldovei, cercetător științific,
Institutul Patrimoniului Cultural al MECC*

Primele achiziții ale Muzeului Național de Artă al Moldovei în domeniul artei textile au fost numeroase covoare executate de către autori necunoscuți, datând cu anii '50 ai secolului XX. Pe parcurs fondurile MNAM au fost completate cu diverse panouri decorative. Numeroase lucrări din domeniul artei textile au fost achiziționate sau donate în perioada anilor 1957–1990. Dacă inițial vedem doar funcția utilitară a lucrărilor în formă de covor țesute în tehnica clasică, atunci pe parcursul evoluției găsim panouri decorative cu abordări netradiționale semnate de autorii: Valentina Poliacova, Ludmila Goloseeva, Enghelsina Șugjda, Ludmila Odainic, Maria Saca-Răcilă, Elena Rotaru, Lidia Ceban-Boico, Mira Glijenski-Celcnițki, Andrei Negură ș.a.

Evoluția tematicii din anul 1960 până în 2000 este una evidentă. Tapiseria în primele decenii ale existenței în RSS Moldovenească se caracterizează prin monumentalitate, prezența subiectelor sociale, elementelor figurative: *La paza păcii* de M. Saca-Răcilă, *Pace* de L. Goloseeva, *Victorie* de E. Șugjda, *Moscova olimpică* de C. Golovina, *Victorie* de N. Dobrânina ș.a.). Cea mai mare parte a colecției MNAM este dedicată muncii în câmp: *Culesul merelor* de G. Filatov, *Toamna* de E. Rotaru, *Recoltă* de N. Serov, *La fabrica de mătase* de L. Odainic, *Poezia muncii* de S. Vrânceanu, *Sărbătoarea câmpiilor* de M. Saca-Răcilă, *Munca* de L. Ceban-Boico, *Culegerea tutunului* de C. Golovina ș.a. Începând cu sfârșitul anului 1980 în tapiserie pătrunde alegoria și nonfigurativul: *Sărbătoresc* M. Saca-Răcilă, *Dune*, *Pete albe* A. Negură, *Gingășie* E. Rotaru, *Peisaj* I. Svernei ș.a. În concluzie, vom menționa că valoarea lucrărilor executate în tehnica tapiseriei păstrate în cadrul patrimoniului MNAM este una evidentă, în special, în aspectul său evolutiv.

JURNALUL LITERAR (INEDIT)
AL SCRITORULUI NICOLAE ESINENCU

Vitalie RĂILEANU,
Lucia BUNESCU, profesor de limba și literatura română,
grad didactic superior,
I. P. LT. „Petru Rareș”, orașul Soroca

Prin cuprinsul *Jurnalului literar* de Nicolae Esinencu, apariție editorială inedită, concepută și realizată în Laboratorul de Cercetări Literare și Biobibliografice „Onisifor Ghibu”, cercetătorii, criticii literari, cititorii ahțiați de adevăr vor avea spre lectură conștientizată un sistem de gândire *esinencuiană*, construit cu erudiție și rigoare scolastică. Nu veți atesta *arabescul spontaneității pure*, certificat în unele *confesiuni de jurnal* al altor scriitori din acest spațiu cultural românesc, care, în fond, alcătuiesc doar câteva idei sporadice *fundamentale* ce stăruie subiacent în filmul caleidoscopic al *amintirilor* de jurnal... al acestora.

Cine este familiarizat cu scrierile lui Nicolae Esinencu, ar putea face „*toutes proportions gardées*”, dar și o apropiere, mai ales din punct de vedere formal, de *Jurnalul literar* (note inedite) al scriitorului nostru, rămas în memoria multora ca un *Copil teribil* (sic! Cu acest nume a fost botezat, cu mâna pe cap, de academicianul Mihai Cimpoi!), drept deosebit document al *adevărului*.

Jurnalul lui Nicolae Esinencu nu obligă la o atenție penibil susținută, nu obosește însă... *latină seismic* pozițiile confortabile ale unor scriitori, sau a unor oameni de cultură de la noi, dar provoacă – *trezește*, în sensul dat cuvântului de Hermann Hesse, – proprie gândire...

Pe de altă parte, forma aceasta de *a așterne gândurile ascunse* într-un *Jurnal*, constituie expresie adecvată a unei gândiri, care privește spontaneitatea ca izvor de originalitate și adevăr.

NARAȚIUNE ȘI SIMBOL ÎN TRATĂRILE PLASTICE ALE BALADEI „MIORIȚA”

*Dr. Victoria ROCACIUC,
Institutul Patrimoniului Cultural*

Mihail Sadoveanu afirma că „Miorița” este cea mai nobilă manifestare poetică a neamului românesc. Valoroasa creație populară dăinuie, continuând să impresioneze lumea universală prin frumusețea și misterul inedit. Sunt cunoscute mai multe variante de interpretări critice și plastice ale motivelor acestei creații populare, fără ca acestea să fie supuse unor cercetări de sinteză, care însă ar include analiza imagologică și aspectul relațiilor imagine-text a motivelor textuale, în raport cu imaginea artistică sau figura de stil, în aspect plastic. Prezentul studiu este una din primele încercări de a efectua o analiză a temelor sau motivelor plastice în raport cu cele textuale în grafica de carte moldovenească la diferite etape istorice. În arta graficii de carte națională, se găsesc exemple de abordări plastice care valorifică atât motivele populare, cât și cele culte sau filosofice. Motivul pastoral cu includerea peisajului în conținut accentuează și lărgeste linia poetico-muzicală a operei, iar dialogul dintre om și natură, neliniștea ei, trinitatea spațiului, testamentul păstorului și al omului, legătura ritualului înmormântării și ceremonia nunții în timpul căreia cade o stea, deznodământul lăsat deschis, oferă spațiu nemărginit pentru fantezie și concepții plastice. Unul dintre subiectele filosofico-estetice este paradoxul ființelor muritoare, acceptarea sacrificiului ca model al lumii și al mentalității umane. Prin caracterul selectiv și tratarea artistică a motivelor prezente în conținutul baladei, imaginile plastice create de graficienii moldoveni oferă sinteze plastice ale gândirii și ale spiritualității românești, contribuind esențial la conturarea ideii de „spațiu mioritic”.

HORA SATULUI: TRADIȚIE ȘI INOVAȚIE / MUTAȚII CULTURAL-POLITICE

Dr. Ludmila ȘIMANSCHI,
conferențiar cercetător, Institutul de Filologie Română „B.P. Hasdeu”

Comunicarea prezintă rezultatele investigației fenomenului horal din Basarabia – miză de cercetare a proiectului „Contextualizarea culturii tradiționale în contemporaneitate: Hora satului în spațiul geocultural al Republicii Moldova” în cadrul programului de stat „Valorificarea potențialului culturii tradiționale în dezvoltarea Republicii Moldova”, director dr. hab. Victor Ghilaș. Observând și cercetând factorii sociali, culturali și cei politici, de rezistență în fața regimului ideologic sovietic și urbanizării din perioada postbelică, am înregistrat toate mutațiile în structura fenomenului horal, am consemnat transformarea impusă în diverse etape, redefinirea noului statut și reconsiderarea culturii tradiționale în contemporaneitate. Informația la subiectul dat a fost sintetizată din materialul arhivistic sub formă de manuscrise și înregistrări audio ale cercetărilor etnografice de teren începând cu anul 1945 efectuate de angajații Institutului de Limbă și Literatură al filialei moldovenești a Academiei de Științe a URSS, din metadate, seturi de descriptori grupați în jurul materialului folcloric pentru a-l explica, localiza, valorifica, obținute în cadrul Proiectului internațional de digitizare a arhivei folclorice de la Institutul de Filologie Română „B.P. Hasdeu” *Saving the folkloric archival material preserved in Chișinău, Republic of Moldova (EAP1045)*, grant oferit de British Library în cadrul Endangered Archives Programme, din înregistrările video ale cercetărilor de teren efectuate în perioada 2018-2019 în satele din raioanele Basarabeasca, Ialoveni, Cahul, Strășeni, Cantemir, Glodeni. Investigația științifică a avut o finalitate comparativ-diacronică: confruntarea repertoriului horei consemnat în studiul lui Petre Ștefănuță *Hora în regiunea Iurcenilor*, în care se prezintă dansurile jucate la 5 august 1935 în satele Iurceni și Cristești, cu cel descoperit în volumul 11, Caietul 28, din anul 1947, descriere amplă a fenomenului horal din satul Crihana Veche, raionul Cahul, făcută de informatorul Paraschița Mocanu de 24 ani, și cel relevant în cadrul cercetărilor actuale

de teren, astfel determinând mutațiile intervenite în procesul contextualizării culturii tradiționale. În comunicare vor fi prezentate și rezultatele investigării modalității de transfigurare a fenomenului horal rememorat în textele cu caracter autoficțional ale scriitorilor basarabeni Paul Goma (romanele *Arta refugii*, *Din calidor*, *În cerc*) și Ion Druță (*Horodiște*). Este relevată ipostaza de martor al contextelor istorice de manifestare a tradiției *Hora satului* în spațiul basarabean al protagoniștilor, dar și formulele inedite de a configura la nivelul structurilor narative ritmul dansului popular ca simbol al metamorfozelor survenite în regimul politic totalitar.

FORME TEATRALE ALE DANSULUI HORA ÎN REPUBLICA MOLDOVA

Svetlana TALPĂ,
Institutul Patrimoniului Cultural

Articolul de față are drept scop elucidarea unor pagini din istoria dansului, în special al dansului *Hora* și al formelor sale teatrale în Republica Moldova. Din veacuri, dansul *Hora* rămâne a fi purtătoarea unui tezaur de valoare artistică și spirituală fără egal, pe care, prin tradiție, îl transmite din generație în generație.

Elaborarea unei sinteze asupra fenomenului complex al artei dansului de pe teritoriul Republicii Moldova de-a lungul veacurilor n-a fost niciodată o întreprindere ușoară. Autoarea își concentrează atenția pe configurarea aparatului metodologic al cercetării și pe repertoriul Ansamblului Academic de Dansuri Populare „Joc” ca paradigmă a unei noi direcții stilistice și a identității culturale pe tărâmul artei dansului popular moldovenesc contemporan. Evoluția dansului popular moldovenesc și în special a dansului *Hora* a cunoscut perioade de progres, decadentă și influență, fie a ocupației altor zone de civilizație, fie a cererii societății mondene a unor sau altor vremuri, ceea ce a dus la o influență substanțială a procesului evolutiv al artei dansului de pe teritoriul Basarabiei. Cu toate acestea, disciplina istoriografică a dansului are origini relativ recente. De fapt, abia în secolul al XX-lea au început studiile dedicate acestei arte, datorită considerației diferite pe care a dobândit-o în trecut: nu

mai este „sora mai mică” a muzicii, ci o expresie umană autonomă, cu propria demnitate de artă.

Ideile teoretice vor fi argumentate cu imagini video din filmografia autohtonă.

DESPRE MONUMENTELE NOMAZILOR SEC. IX D. HR. DIN MOLDOVA ȘI ATRIBUIREA LOR ETNOCULTURALĂ

*Dr. Nicolae TELNOV,
Institutul Patrimoniului Cultural*

Vestigiile nomazilor sec. IX d. Hr. până nu demult nu se deosebeau cu precizie. Un progres în această direcție s-a petrecut de curând, în legătură cu cercetarea și publicarea materialelor necropolei de la Slobozia. Datarea acesteia cu sec. IX d.Hr. este deplin îndreptățită și justă. Mai complicată este situația cu interpretarea culturală. Aici au fost semnalate un șir de trăsături răspândite în necropolele legate de vechii bulgari din Bulgaria de pe Volga până la cea de pe Dunăre. Aici se conțin piese ale cercului Saltovo, artefacte care apropie necropola în discuție de varianta de stepă a culturii Saltovo-Maiatsk. Inventarul funerar al necropolei, de asemenea, are analogii și printre vestigiile din zona Uralului și Mării Caspice. În așa fel se conțin atât caracteristici comune cu necropolele bulgarilor, precum și unele particularități distincte, fapt care permite unor cercetători de a-l atribui culturii vechilor unguri. Același lucru se poate spune și despre unele descoperiri de piese, ce se întâlnesc printre materialele diferitor culturi. Unele dintre acestea pot mărturisi atât în favoarea contactelor populației, precum și despre răspândirea unei culturi specifice drujinei. Aceste circumstanțe complică determinarea specificului etnic al monumentelor. În legătură cu constatarea invocată, prezintă interes mormântul de nomad cercetat în apropiere de satul Hlinoia în anul 2018. Complexe similare s-au cercetat și mai înainte, dar nu le-a fost acordată o atenție specială. Reieșind din aceasta, în prezent, sarcina constă în revizuirea complexelor dateate în sec. IX d. Hr. cercetate anterior și determinarea precisă a apartenenței lor etnoculturale.

TEATRUL-STUDIO „GUGUȚĂ” – O EXPERIENȚĂ UNDERGROUND

Dr. Violeta TIPA,
Institutul Patrimoniului Cultural

Anii '90 au debutat sub semnul renașterii naționale, timp când mai mulți artiști au fost provocați de schimbările din societate revizuindu-și activitatea sa artistică și direcționând-o în albia valorilor naționale. În acest context se schimbă optica viziunilor artistico-estetice, precum și sfera posibilităților creative. Astfel, apar noi structuri artistice, care nu doar vor completa peisajul cultural al republicii, ci și vor înainta noi formule etico-structurale și conceptuale adecvate timpului. Drept rezultat – fondarea unor noi trupe teatrale.

În avangardă se impun actorii-păpușari de la Teatrul Republican de Păpuși „Licurici”, care pledează de mai mult timp pentru un teatru național după formă și conținut. Pentru a nu fi doar activi în vorbe, câțiva actori din trupa română în frunte cu Victor Ștefaniuc, decid să monteze un spectacol care să ne reprezinte identitatea spiritualității noastre naționale.

Primul pas în crearea unui nou colectiv artistic a fost montarea în primăvara anului 1989 a spectacolului *Ivan Turbincă*, după povestea omonima a lui Ion Creangă. E destul de sugestivă această alegere din moștenirea crengiană pentru a pune temelia unui teatru național. Or, spectacolul *Ivan Turbincă* a devenit un manifest al actorilor, care pledau în apărarea teatrului național, pentru limbă și alfabet, fiind singuri niște „portari” (*a la* Ivan Turbincă) ai Teatrului de păpuși.

Spectacolul devenise un eveniment, având un succes nu doar la publicul din republică, ci și apreciat de critică la diverse festivaluri naționale și internaționale. Atunci se promovează ideea înregistrării trupei cu numele *Guguță*, căruia la 27 septembrie 1989 i s-a acordat statutul de teatru-studio, fiind subordonat UNITEM-ului. Vom cerceta activitatea acestei echipe de entuziaști care a pus temelia unui viitor edificiu cultural.

SĂLILE DE DEGUSTARE ALE COMBINATULUI DE VINURI CRICOVA – SPAȚII ARHITECTURALE CU CARACTER NARATIV

*Aurelia TRIFAN,
Institutul Patrimoniului Cultural*

De la bun început, galeriile Combinatului de vinuri Cricova au avut un statut reprezentativ pentru Republica Moldova, servind drept loc de desfășurare a diverselor degustări naționale și internaționale, precum și a întrunirilor la cel mai înalt nivel. Constituind un complex subteran inedit, cu un potențial de producție imens, el a fost declarat în anul 2003 „obiect al patrimoniului cultural-național”.

Dintre primele preocupări proiectuale pentru spațiile de degustare au fost cele din anul 1960, când sub conducerea arhitectului-șef de proiect al ISP „Moldghiprostroï”, V. Voițehovschi, a fost elaborat proiectul uneia dintre sălile de degustare ale galeriilor Cricova. Darea în exploatare a următoarelor patru săli de degustare a fost preconizată către lansarea lucrărilor Simpozionului Internațional sub auspiciile Organizației Internaționale a Viei și Vinului, desfășurat la Chișinău în anul 1979. Delegațiile străine au rămas impresionate de primul complex subteran de producere a vinurilor spumante din țară, care le-a oferit și posibilitatea degustării celor mai bune vinuri în incinta galeriilor. Sălile au fost înalt apreciate de cei prezenți, primind recunoașterea caracterului lor distinct, ca structură și spirit, soluționarea arhitecturală a căroră și coordonarea realizării lor îi este atribuită arhitectului V. Gorștein. Proiectul inițiat în anul 2006 a avut scopul de a consolida imaginea reprezentativă a galeriilor printr-un aspect național. Astfel, prin proiectul elaborat de arhitectul V. Zasenco, în spațiile destinate publicului, precum sunt holurile și sălile de degustare, a fost introdus decorul tradițional. Proiectul reflectă conceptul scenografic de organizare a interioarelor. Sunt executate decoruri scenice prin care arhitectura tradițională moldovenească e reinterpretată.

VASE DE PIATRĂ DESCOPERITE ÎN SITUL MEDIEVAL DE LA COSTEȘTI-GÂRLEA (RAIONUL IALOVENI)

*Dr. Vlad VORNIC,
Institutul Patrimoniului Cultural /
Director al Agenției Naționale Arheologice;
Dr. Ludmila BACUMENCO-PÎRNĂU
Institutul Patrimoniului Cultural*

În comunicarea de față este abordată problema răspândirii vaselor de piatră în așezările urbane de la răsărit de Carpați, controlate de hani Hoardei de Aur în secolul al XIV-lea, luând ca studiu de caz două piese descoperite în cunoscutul sit arheologic de la Costești-Gârlea (raionul Ialoveni). Scopul lucrării este de a furniza date inedite despre această categorie de vase recuperate în timpul săpăturilor arheologice din perimetrul importantei așezări giucide din valea Botnei în toamna anului 2017.

Vestigiile prezentate au fost găsite în umplutura unui complex de locuire ușor adâncit în sol, amplasat pe o platformă de pe versantul stâng al văii râului Botna, puternic afectată de alunecările de teren. Din cuprinsul acestui complex au fost scoase la iveală, alături de recipientele fragmentare de piatră, numeroase și variate categorii de artefacte, cum ar fi diverse tipuri de vase din pastă de lut, fragmente de vase de sticlă, numeroase resturi faunistice, piese lucrate din fier, bronz, piatră, lut ars și os, precum și 10 monede de cupru giucide atribuite secolului al XIV-lea. Vasele luate în discuție au fost lucrate din piatră de culoare cenușie (steatit?), având suprafața decorată în câteva registre cu incizii drepte, în zigzag și oblice.

Informațiile obținute ca rezultat al studierii acestei descoperiri deosebite pentru spațiul nostru vor completa baza de date privind morfologia și proveniența vaselor de piatră, limitele teritoriale de răspândire a acestei categorii de artefacte, precum și anumite aspecte referitoare la viața economică în partea vestică a arealului supus Hoardei de Aur în secolul al XIV-lea.

DESCOPERIRI DIN SEC. VIII-IX ÎN SITUL ARHEOLOGIC SAGAI DAC IV (RAIONUL CIMIȘLIA)

*Dr. Vlad VORNIC,
Institutul Patrimoniului Cultural /
Director al Agenției Naționale Arheologice*

Situată în extravilan, la distanța de 0,8 km SSV de marginea satului Sagaidac, pe malul drept al unui pârâu fără nume și al unui iaz, așezarea *Sagaidac IV* prezintă urme de locuire datând din epoca romană (sec. III d. Hr. și sec. IV d.Hr.) și evul mediu timpuriu (sec. VIII–IX d.Hr.). Așezarea medievală este de dimensiuni mici (circa 60x60 m), ocupând aproximativ zona nordică a așezării de tip Sântana de Mureș din sec. IV d.Hr.

Cu prilejul demarării lucrărilor de construcție a drumului M3 Chișinău-Cimișlia-Vulcănești-Frontiera cu România, în anul 2018 în perimetrul sitului *Sagaidac IV* au fost întreprinse cercetări arheologice preventive, având ca scop descărcarea de sarcină arheologică a zonei afectate de proiectul menționat. Drept rezultat al investigațiilor efectuate, a fost dezvelită o suprafață de circa 1200 m.p., fiind descoperite un cuptor de uz casnic, o locuință adâncită, peste 50 de gropi menajere sau cu altă destinație și un inventar arheologic variat, care datează din epoca romană târzie și evul mediu timpuriu.

Locuirea medievală timpurie este documentată printr-o locuință adâncită de formă rectangulară, prevăzută cu un cuptor de piatră, o groapă menajeră alăturată (nr. 32) și materiale arheologice caracteristice, recuperate atât din stratul de depuneri antropogene, cât, mai ales, din cuprinsul complexelor închise. Inventarul așezării medievale constă din olărie specifică lucrată cu mâna, străpungătoare de os și alte piese, care permit atribuirea acestui nivel de locuire umană orizontului cultural-cronologic din sec. VIII-IX.

LĂCAȘURILE MONAHALE – DIMENSIUNE A PATRIMONIULUI CULTURAL MATERIAL AL REPUBLICII MOLDOVA

*Dr. Ion Valer XENOFONTOV,
Biblioteca Științifică (Institut) „Andrei Lupan”;
Dr. Lidia PRISAC,
Institutul Patrimoniului Cultural*

Protejarea patrimoniului cultural material este elementul identitar colectiv care reprezintă statul în dimensiune socio-identitară și de poziționare culturală în spațiu regional, european și mondial.

În ultimul timp se constată o valoroasă cercetare în mediu academic a mănăstirilor și schiturilor din Republica Moldova. Totodată, se consemnează o vizibilitate redusă în plan național și internațional din perspectiva atât a valorificării ariei culturale, cât și a legislației în vigoare.

Din această perspectivă, investigațiile științifice, din punct de vedere inter/trans/ multidisciplinaritate configurează argumente pentru a constata așezămintele monahale cu cele mai reale șanse de a fi incluse în topul celor mai frumoase spații istorice, spirituale și naturale din Republica Moldova. În acest sens se apelează la cercetare, evidență, conservare, restaurare, punere în valoare a mănăstirilor și schiturilor care formează cadru de protejare a patrimoniului cultural.

Legislația în domeniu stabilește că protejarea patrimoniului cultural material este parte componentă a strategiilor de dezvoltare durabilă economico-socială, turistică (inclusiv pentru agenții economice), urbanistică și de amenajare a teritoriului la nivel național și local.

Despre valoarea incontestabilă a locașurilor sfinte vorbește și bogăția bibliografică substanțială elaborată în ultimele decenii în Republica Moldova.

Pentru a crea o grilă valorică diferențiată s-ar putea constitui un top al celor mai frumoase spații istorice, spirituale și naturale din Republica Moldova, care includ, evident, și așezăminte monahale. Nu excludem oportunitatea și perspectiva de sensibilizare a opiniei

publice naționale și internaționale în vederea includerii unor complexe monastice în *Lista Patrimoniului Mondial*, administrată de UNESCO.

ATRIBUTICA CASNICĂ REFLECTATĂ ÎN CONȘTIINȚA ETNICĂ A PURTĂTORILOR FOLCLORULUI RUS DIN REPUBLICA MOLDOVA ȘI SIMBOLURILE LEGATE DE VIAȚA DE ZI CU ZI

*Dr. Tatiana ZAICOVSCHI,
Institutul Patrimoniului Cultural*

Creația folclorică a fost un fel de retranslator al celor mai importante viziuni ale lumii, idei și simboluri de bază ale conștiinței etnice. Prin intermediul acestora, a fost transmis un sistem de valori care a evoluat de-a lungul secolelor. Fiecare cultură are un anumit fond de simboluri (simbolismul culorilor, simboluri ale spațiului și timpului, plante și animale etc.), care sunt printre elementele cele mai stabile ale acesteia și, astfel, joacă rolul unui fel de memorie. Un lucru / obiect concentrează în sine toate semnificațiile care sunt importante pentru o persoană și este pentru ea cel mai apropiat element al realității externe într-o serie de astfel de componente precum un om, lumea animală, lumea vegetală etc. Poate că acest lucru se datorează faptului că orice obiect este dependent de o persoană, el este un produs al activității sale. Conceptele cu semantică specificată sunt determinate de conținutul codului „lucrurilor” al culturii populare. Cântecul popular care există în satele unde locuiesc creștinii ortodocși de rit vechi din Republica Moldova reflectă astfel de concepte precum o casă (și conceptele sale asociate – o curte, o poartă, o tindă, o prispă), o barcă, o panglică, o batistă etc. Analiza tematică a lumii lucrurilor reflectate în cântecul popular ne permite să distingem o serie de grupuri tematice: instrumente, ustensile de uz casnic, haine, instrumente muzicale, vase ș. a. Textele cântecelor descriu activitățile din interiorul casei (pregătirea bucatelor la cuptor, o masă comună), tipurile de lucrări agricole (întinderea inului, semănatul macului) etc. În ele pot fi urmărite caracteristicile și specificul vieții de zi cu zi, conexiunea esteticii lumii materiale cu atitudini morale.

ПОГРЕБАЛЬНЫЕ ПАМЯТНИКИ ПРУТО-ДНЕСТРОВСКОГО РЕГИОНА ЭПОХИ ЗОЛОТОЙ ОРДЫ

*Виталий ЖЕЛЕЗНЫЙ,
Институт Культурного Наследия при МОКИ РМ*

Погребальные памятники золотоордынского времени Пруто-Днестровского региона можно разделить на четыре группы:

Курганные захоронения кочевников. Было выявлено 87 погребений, находившихся в 77 различных курганах, в 20 местностях региона. Основная их масса содержала инвентарь, характерный для золотоордынского времени. Большинство захоронений являлись основными для курганной насыпи (54 могилы), другие были впущены в курганы предшествующих эпох. Два захоронения были парными (Траповка, К.5, П.2; Сукля, 159.1899/337), остальные одиночные. Наибольшая масса памятников локализована в Поднестровье (69 погребений), причем на левобережье. При этом, выделяются две области их сосредоточения: в Среднем Поднестровье (могильник у с. Каменка – 15 погребений) и Нижнем – в районе Тирасполя (курганы у сс. Паркань, Плоское, Сукля, Терновка – 45 погребений). В междуречье Прута и Днестра (18 могил) памятники располагались, преимущественно, в районе придунайских озер (15 могил).

Бескурганные (грунтовые) захоронения. Всего их было обнаружено 21, в двух случаях являлись парными. Сосредоточены они в центральной области междуречья. Приходятся они на пять памятников: три из них представлены могильниками (Шкоала Ноуэ, Селиште, Лимбарь) и два – единичными погребениями (Хыртопул Марэ, Фрумушика).

Захоронения на территории городов (Старый Орхей, Костешты, Белгород-Днестровск). Основная их масса сосредотачивается в могильниках.

Культовые захоронения – мазары. Их было обнаружено четыре, в Оргеевском районе: два у с. Брэвичень и два на городище в Старом Орхее.

ФЕНОМЕН ЛОКАЛЬНОЙ ИДЕНТИЧНОСТИ В РЕСПУБЛИКЕ МОЛДОВА: ЭТНОКУЛЬТУРНЫЕ ОСОБЕННОСТИ

*Dr. Nina IVANOVA,
Institutul Patrimoniului Cultural*

Феномен локальной идентичности является одной из важных исследовательских проблем современной науки. Особенность данной формы социальной идентичности заключается в том, что она основана, как правило, на сугубо позитивном чувстве к малой родине, что связано с ее функциональной особенностью первичную социализацию и удовлетворять базовую потребность человека в принадлежности к определенному сообществу. Локальная идентичность включает: идентификацию человека с определенным местом, образ и символику этого места, эмоциональное отношение, удовлетворенность местом и т.д.

Наше исследование, проведенное в нескольких селах и городах Республики Молдова, показало достаточно сложную картину относительно выраженности территориальной идентичности у населения и ее характеристик: с одной стороны, размытость, отсутствие четких маркеров, с другой - близость родного населенного пункта по ассоциативному ряду малой родине, доминирование ассоциаций с семьей и ближним кругом общения. Вероятно, что на фоне информационного расширения пространство сужается до уровня расширенной семьи, учитывая, что практически в каждой семье кто-нибудь из родственников находится в трудовой миграции или переехал за рубеж. Были также выявлены этнокультурные особенности локальной идентичности. В частности, у гагаузов и болгар наблюдалась более выраженная привязка к территории (больше ассоциаций с территорией, землей, культурой, больше упоминаний локальных символов и праздников). В целом исследование показало особенности общества в транзитии, когда трудности, порождаемые переходом из одной экономической формации в другую, напрямую затрагивают ранее стабильные идентификационные формы.

ЭТНОКУЛЬТУРНЫЙ ПЛЮРАЛИЗМ В ПОЛИЭТНИЧНОМ ГОСУДАРСТВЕ – ОСНОВА ДЕМОКРАТИИ И СТАБИЛЬНОСТИ ЕГО СУЩЕСТВОВАНИЯ

*Е. Н. КВИЛИНKOVA,
доктор хабилитат исторических наук,
Институт Культурного Наследия*

Каждый народ придает большое значение развитию своей культуры, считает ее уникальной и стремится сохранять для потомков свое культурное наследие. Говоря о роли народной культуры в настоящий период, необходимо исходить из понимания того, что без ее поддержки утрачивается этническое своеобразие и возникает опасность быстро «раствориться» в современном мире. Сохранение уникальности культуры возможно через развитие национальных театров и школ, проведение праздников и фестивалей и т.д.

Парадокс развития современного государства состоит в том, что оно вынуждено признавать этническую дифференциацию своих граждан и даже определенным образом способствовать ее воспроизводству (путем проведения национальной или этнической политики), не получая от этого, как правило, никакой социальной и политической пользы [Ачкасов, 2012]. Однако для полиэтнического государства этнокультурный плюрализм просто неизбежен – это основа демократии и стабильности его существования. При этом будущее национального государства возможно только при формировании национальной (гражданской) идентичности, то есть нации-согражданства.

Достижение гражданского единства, гражданской идентичности тесно связано с вопросами культурного развития, сохранения культурного наследия. Поэтому задачей государства является укрепление духовной и культурной консолидации общества, всех проживающих в нем этносов, вокруг общих норм и ценностей. При этом государство должно основываться на принципе формирования культурной идентичности на базе гражданства, а не этничности. Этот принцип

позволит избежать возникновения напряженных отношений в полиэтничных государствах.

ИСТОЧНИКОВАЯ БАЗА ИССЛЕДОВАНИЯ ОДЕЖДЫ УКРАИНЦЕВ СЕВЕРА МОЛДОВЫ

*Др. Виктор Григорьевич КОЖУХАРЬ,
Институт Культурного Наследия*

Наше исследование одежды украинцев севера Молдовы базируется преимущественно на полевых материалах, собранных во время этнографических экспедиций, что обусловлено недостатком должного количества как печатных, так и архивных материалов по данной тематике.

Полевые материалы были собраны в течение 1994-2018 годов в селах, где проживают украинцы, на Севере, в Центре и Юге республики.

Всего в ходе этнографических экспедиций было опрошено более 250 респондентов, год рождения которых колебался в диапазоне от 1904 до 1980-х гг. Записанные материалы по комплексу традиционной одежды, базируются на ретрансляции знаний, которые они переняли от дедов и отцов, а также на собственных воспоминаниях.

Определенная информация была получена от других собирателей-этнологов (в большинстве – любителей), которые на разных этапах своей полевой работы фиксировали эмпирический материал по народной одежде, а также трансформационные процессы культуры одевания середины XX в., а так же из разных архивов.

Существенное значение для нашего исследования имеют визуальные источники (фото, видео), сделанные во время посещения нами музеев, личных архивов, а так же в «поле». Всего их насчитывается около 1000 единиц.

Очень полезными в поиске фактографического материала оказались фольклорные произведения, изданные в сборниках украинских народных песен, собранных в Молдове.

Итак, собранные полевые материалы, опубликованные источники конца XIX - XX вв., архивные материалы, а также визуальные источники обеспечили достаточную источниковую базу исследования комплекса народного костюма украинских крестьян Молдовы, в XX в. и к началу XXI в.

РОЖДЕСТВЕНСКО-НОВОГОДНИЕ ОБХОДЫ В ТРАДИЦИОННОЙ КУЛЬТУРЕ УКРАИНЦЕВ РЕСПУБЛИКИ МОЛДОВА

Др. Екатерина КОЖУХАРЬ

Традиционные рождественско-новогодние обходы известны многим народам Европы и этносам, населяющим Республику Молдова. Период *Святок*, припадающий на время зимнего солнцестояния, воспринимался как время пробуждения, разгула нечистой силы, возвращения на землю душ предков, возможности повлиять с помощью всевозможных магических действий на природу и добиться успехов в хозяйственной деятельности, укрепить здоровье и достичь благополучия. Достижению этого должны были способствовать разнообразные обряды, в том числе индивидуальные и групповые величальные обходы и поздравления, ритуальные обмены дарами, карнавальное ряженье.

Собранные нами полевые материалы свидетельствуют о том, что до настоящего времени местное украинское население повсеместно сохранило такие традиции, как:

1. Ритуальный обмен дарами в канун Рождества: 1) *носіти вечэрю / ходіти з вечэрьоу на Святій вéчір*; 2) *носіти помáну / ходіти з помáною*: а) крестным – *нанашулáм / нанашáм*, соседям, родственникам либо всем членам общины; б) *крестникам – фінам*. Основными атрибутами *вечэри* и *помáни* была кутья, калачи, сладости, *дерéвце / крачóк*, посуда.

2. Обходы подворий накануне Рождества с исполнением церковных песнопений – *ходіти з кирилéйсом*.

3. Посещение могил предков накануне Рождества и в День святой Мелании.

4. Ритуальные обходы, сопровождаемые величальными песнями и речитативами хозяевам дома: 1) *колядування* на Святки, хождение со 'звїздой'; 2) 'щедрування' на Новый год.

5. Новогодние обходы: 1) *гейкання*, 2) *ходіння з плужком*, 3) *Маланка*, 4) *Коза*, 5) *Трикрай*; 6) обряд засеивания – *посівання*; б) обряд первого посетителя.

Анализ рождественско-новогодних обходов смешанного языческо-христианского происхождения, практикуемых украинцами Молдовы, выявил богатое разнообразие форм общекраинского, регионального (молдавско-украинского), а также локального характера. Уникальными и не зафиксированным никем ранее являются названия обхода *ходити з кирилійсом*, а также изготовление нанашкой *деревца / крачка* для маленьких крестников на Святой вечер.

ТЕАТР КАК ФЕНОМЕН ХУДОЖЕСТВЕННОЙ КУЛЬТУРЫ КИШИНЕВА

Эльфрида КОРОЛЕВА,
доктор искусствоведения,
Институт Культурного Наследия

В кратком сообщении на основе анализа творчества Национального театра имени М. Эминеску, Национального театра оперы и балета имени М. Биешу, Национального Театра «Сатирикус» им И.Л. Караджале, Театра имени Э. Ионеску, Театра «Ginta Latină» ставится проблема о необходимости проведения исследования их творчества как феномена художественной культуры, носителей важнейших художественных идей и сценических форм их воплощения в разные периоды исторического развития общества. Подчеркивается особая актуальность этого исследования в эпоху глобализации, обусловившей кардинальные изменения в развитии театрального искусства. Анализ творчества вышеназванных театров, как феномена художественной культуры позволяет выявить их роль в контексте мировоззренческих проблем, эстетических составляющих, художественных ориентиров, их социокуль-

турную значимость в процессе развития театрального искусства Кишинева. В сообщении указывается, что накопленный материал по истории молдавских театров позволяет приступить к изучению их творчества как феномена художественной культуры. Исследование в этом аспекте каждого театра в отдельности и в совокупности позволит понять социокультурные процессы, происходившие в столице в разные периоды общественной жизни, что позволяет выявить художественные идеи и концепции, влияющие на общественное сознание и в то же время определяющие содержание и структуру театральных спектаклей. В сообщении отмечается многообразие художественных образов, отразивших многоаспектность социокультурных процессов в республике Молдова в разные периоды ее исторического развития, многообразии форм театральных представлений, выявляющих особенности трансформировавшейся во времени социокультурной атмосферы.

СУЩЕСТВОВАНИЕ БАЛКАНСКОЙ РУНИЧЕСКОЙ ПИСЬМЕННОСТИ. МИФ ИЛИ РЕАЛЬНОСТЬ

*Sergei KURCHATOV,
Институт Культурного Наследия*

Наличие отдельных руноподобных знаков на различных предметах и стенах сооружений на территории Балканского полуострова давно привлекли внимание исследователей. До последнего времени не решен вопрос об отношении их к знакам тюркоязычной рунической письменности или родовым тамгам. Открытие аналогичных знаков на севере Днестровско-Прутского междуречья свидетельствует о вовлеченности настоящей территории в определённый культурный круг, в который входило или активно общалось оставившее их население.

Находка в печи жилища 10 XI-первой половины XI в посада славянского городища Рудь-Фарфурия Туркулуй астрагала с руноподобными символами привлекли наше внимание к настоящей проблеме. Знаки, вырезанные на кости, представляли комбинированную идеограмму, состоящую из основного зна-

ка ромбовидной формы с продолжающимися нижними лучами и вписанным в него прямым крестом.

К IX-X вв. аналогичные знаки наряду с другими руноподобными символами получили широкое распространение на территории первого болгарского царства.

Преобладание в рассматриваемый период предметов с короткими надписями либо отдельными литерами не способствует проведению четкой грани между графемой и тамговым знаком. Графическое сочетание отдельных элементов письма с абстрактными символами, отражает направленность сознания на внелогические формы познания. При этом идеограмма воздействует на сознание вне словесных образований, поэтому иероглифическая единица несет больше информации, чем единица алфавитного письма. Последнее не исключает существование на Балканах особого алфавита сложившегося на доно-кубанской рунической основе.

Вероятно перед нами отголоски некой промежуточной лингвистико-графической системы затронутой процессами распада, но понять их мы не в состоянии в связи с крайне ограниченным числом и скудным характером основных источников.

ГАРМОНИЗАЦИЯ УНИВЕРСУМА МИФОЛОГИЧЕСКИМ СОЗНАНИЕМ В НАРРАТИВЕ АДЫ ЗЕВИНОЙ

*Dr. hab. Жозефина КУШНИР,
Institutul Patrimoniului Cultural*

На примере нарратива Ады Зевиной, выдающегося живописца, исследуется формирование особого феномена – этизирующей гармонизации Универсума мифологическим сознанием. (Нарратив, нами зафиксированный, хранится в нашем архиве,).

Используется подход, определяемый концепцией гуманизации мифа, нами разработанной. Применен, в частности, метод выявления элементов картины мира (ЭКМ), которые формируются мифологическим сознанием имплицитно и согласно структуре: «Универсум таков, что...». Рассматривает-

ся совокупность ЭКМ, выявленных в нарративе А. Зевиной, в том числе следующих. Универсум таков, что: склонен посылать просветление-помощь человеку, когда на его пути к призванию зло воздвигает неодолимую, казалось бы, «стену»; следование собственной сущности может парадоксально, но ощутимо оградить человека от беды; глобальные силы, стремящиеся уничтожить индивидуальное начало, могут не достичь своей цели и исчезнуть; нас любят, глубоко понимают даже тогда, когда мы не знаем об этом; сущность живописи – одухотворение вещей, а этика и эстетика тождественны.

Продемонстрировано: указанная совокупность ЭКМ формирует картину «благого Универсума». Выявлено: данный эффект а) свидетельствует отнюдь не о «наивности» нарратора; б) характерен для нарративов, интуитивно ощущаемых реципиентом как духовно значимые. Это объясняется имплицитной «убежденностью», имманентной мифологическому сознанию: этизирующая гармонизация любого фрагмента картины мира, сформированного нарративом, осуществляет и гармонизацию реального Универсума в целом.

Вышесказанное позволяет интерпретировать категорический императив И. Канта: «Поступай так, как если бы максима твоего поступка посредством твоей воли должна была стать всеобщим законом природы», – как неосознанную вербализацию этой «убежденности» мифологического сознания.

ПРЕДСТАВЛЕНИЯ ГАГАУЗОВ О СВОИХ ПРЕДКАХ: НАУЧНЫЙ ДИСКУРС И КОНСТРУИРОВАНИЕ ЭТНОГЕНЕТИЧЕСКИХ МИФОВ

*Диана НИКОГЛО,
доктор истории, конференциар,
ст. н. с. Института Культурного Наследия*

Причиной того, что вопрос происхождения гагаузов до сих пор остается не до конца исследованным является отсутствие письменности, а, следовательно, и письменных памятников и документов, а также собственных устных преданий о сво-

ем происхождении. Именно это порождает различного рода мифы о предках гагаузов как в гагаузской этнической среде, так и у представителей других этнических общностей.

Наиболее вероятной является точка зрения о том, что в этногенезе гагаузов приняли участие тюркоязычные племена печенегов, узов, куман, а также тюрко-болгар (протоболгар). Этому мнению придерживаются многие исследователи-гагаузоведы. Данная точка зрения отражается и в произведениях художественной литературы гагаузов, авторами которых являются специалисты-гагаузоведы (С. Курогло, Д. Танасогло, Т. Арнаут).

В контексте этногенетической мифологии как историки, так и любители истории уверены в том, что единственными предками гагаузов являлись исключительно огузы или главным образом огузы. Писатель Д. Танасоглу выстраивает в своем романе линию преемственности, начиная от древних тюрков, древних огузов – в степях Евразии, затем, так называемых, «хак огузов» («истинных огузов», не принявших ислам) – в тех же степях Евразии, которые на Балканах приняли христианство и стали гагаузами. Такая же преемственность прослеживается и в поисках государственности в далеком прошлом. Существуют еще ряд версий, которые представляют собой исключительный вымысел, бурную фантазию: гагаузы – потомки скифов.

К ВОПРОСУ О ПРОЯВЛЕНИИ ЦЫГАНСКОЙ МЕНТАЛЬНОСТИ В ЦЫГАНСКОЙ СКАЗКЕ

*Др. Светлана ПРОКОП,
Институт Культурного Наследия*

В последнее время на различных форумах, конференциях и в публикациях все чаще говорят о мероприятиях, призванных улучшить ситуацию, связанную с образованием в цыганских сообществах, не всегда отдавая себе отчет о том, что подобные мероприятия должны предваряться исследованием проблемы цыганской идентичности, и в конечном итоге цыганской мен-

тальности. Каждый, кто в какой-то степени связан с «цыганской проблемой», знает, что соотношение «культура и цыганское сообщество» состоит из двух равнозначных элементов, к которым необходимо искать различные подходы. Прежде чем познакомиться с историей и культурой цыган, необходимо достаточно четко представлять себе, что значит быть сегодня «ромом»? Всегда ли мы отдаем себе отчет, что те, которые именуют себя ромами, а окружающие за глаза называют их цыганами, как любой народ, являются отдельным сообществом, которое, обладая сводом представлений о себе и окружающем мире, отличаются своим менталитетом.

Зафиксировать определенные черты любой социальной группы является задачей не из легких, а когда речь идет о цыганском сообществе, где до сих пор имеется негласное разделение на «своих» и «чужих», это чрезвычайно трудно, если не сказать почти невозможно. И дело тут совсем не в нашей неосведомленности или в уровне знаний об этом народе. Наивно полагать, что воссоздать или сконструировать из множества характеристик, присущих цыганскому народу, его идентичность, его менталитет, проще простого.

Тем не менее, на примере цыганской сказки, мы постараемся выявить основополагающие черты менталитета народа, который гордо именуется народом Ромá, что в переводе с цыганского означает Человек.

ЦЕРКВИ СВ. ГЕОРГИЯ, СВ. ТРОИЦЫ И СВ. ДУХА И МОЛДАВСКИЕ ОЙКОНИМЫ С ФОРМАНТОМ – ЧА

*Алексей А. РОМАНЧУК,
Институт Культурного Наследия*

Ранее нами были выявлены как наиболее популярные святыне — покровители молдавских церквей, так и феномен неравномерности их пространственного распределения. В этой связи внимание привлекают и несколько расположенных рядом сел в низовьях Реута, где церкви посвящены либо св. Троице (Иванча, Охринча), либо св. Георгию (Каменча, Бравича). Для

проверки возможной корреляции была создана база данных, опирающаяся, в отличие от предыдущей работы, на современные источники.

Анализ базы данных опроверг первоначальную гипотезу о корреляции. Однако церковь в Охринче ранее была посвящена св. Духу (между тем, в православии празднуют Троицу в день, когда в западном христианстве — Сошествие Святого Духа). На конец XVIII века церкви св. Духа образуют компактный кластер по Днестру и Нижнему Реуту (Зэлучень, Минчень, Охринча); вероятно, ойконимы Зэлучень и Минчень (в том числе — по аналогии с достоверно связанными Суручень и Дэнчень) по происхождению связаны с ойконимами на *-ча*.

Молдавские ойконимы на *-ча* группируются по Нижнему (ранние: Охринча, Иванча, Каменча, Бравича) и Среднему (поздние: Боканча, Баронча) Реуту и Днестру (ранние: Наславча, Куничча, Тубарча); лишь Залуча и Загаранча (ранние) и Стырча (поздний) — на Пруте.

Церкви св. Троицы концентрируются в центральной (севернее Кишинева) и северной части Республики Молдова, с преобладанием на северо-западе. Для церквей св. Георгия были подтверждены полученные ранее выводы: они концентрируются в центральной и юго-центральной части региона (к северу от Бэлць — практически отсутствуют).

На конец XVIII века св. Троице были посвящены лишь две церкви на крайнем северо-западе (Гримэнкэуць и Росошань). Период экспансии популярности церквей св. Троицы начался позднее — и шел преимущественно за счет отказа части сел от прежних своих покровителей.

ВЛИЯНИЕ МОЛДАВСКОЙ ТРАДИЦИИ НА ЭВОЛЮЦИЮ ГАГАУЗСКИХ РИТУАЛЬНЫХ ХЛЕБНЫХ ИЗДЕЛИЙ

Евдокия СОРОЧЯНУ,

доктор филологии, Институт Культурного Наследия

В результате этнокультурных контактов гагаузов с различными этносами, населяющими юг Молдовы, к традиционным

гагаузским видам мучных изделий добавились новые виды хлеба и хлебных изделий. Наибольшее влияние на эволюцию гагаузских традиций выпечки хлебных изделий оказали молдавские традиции. В Бессарабии гагаузы стали печь хлеб с добавлением кукурузной муки (*malay, malaylı ekmek, özsüz malay, çatlak malay*) и готовить различные блюда, основой которых была кукурузная мука (*mamaliga, tepsidä malay, candra/jandra, cızlı mamaliga, meşmer/öşmer mancası*).

Большое число молдавских заимствований наблюдается в группе ритуальных хлебов, особенно поминальных. Молдавским влиянием считается обряжение поминального деревца *dal* (букв. ветка). Соответственно, погребальные хлебцы *merdiven kolacı* (букв. калач-лесенка), которыми обвешивается деревце, были заимствованы у молдаван. Они отражают народные представления (греко-римские по происхождению и широко распространенные у румын и молдаван) о вознесении души в загробный мир, где образ лестницы выступает как некий мост между миром живых и миром мертвых. На воображаемых мостах «реки смерти» оставлялись калачи – *köprü kolacı* (букв. мостовой калач), а также раздавались *vata kolacı* (букв. таможенный калач), помогавшие душе покойного пройти встречаемые на пути мытарства. Поминальные хлебцы *kapite* в форме треугольника или креста, символизирующие долю покойного, также получили широкое распространение у гагаузов в период жизни в Бессарабии. Молдавским заимствованием является и рождественский хлебец *krêçun, krêçun kolacı*, выпекаемый на Рождество.

